

Voimassaoloaika
Allekirjoituspäivä - 30.4.2024

Muuttaa ohjetta
MIGDno-2021-630

Kohderyhmä
Maahanmuuttovirasto

Säädösperusta
Laki Maahanmuuttovirastosta 2.1 §

Tutkija- ja opiskelijalain soveltaminen Maahanmuuttovirastossa

Maahanmuuttovirasto antaa ohjeen kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018), eli niin sanotun *tutkija- ja opiskelijalain*, soveltamisesta Maahanmuuttovirastossa. Ohje korvaa aiemman opiskelua varten myönnettäviä oleskelulupia koskeneen ohjeen, jonka viimeisimmän version (MIGDno-2016-128) voimassaolo päättyi 30.4.2020, sekä työntekoa varten myönnettäviä oleskelulupia koskevan ohjeen (MIGDno-2021-630) siltä osin, kuin se koskee tutkija- ja opiskelijalain mukaisia oleskelulupia. Ohjetta valmisteltaessa on huomioitu 15.4.2022 voimaan tuleva tutkija- ja opiskelijalain muutos (277/2022).

Ohjeessa käsitellään lupamenettelyä ja päätösharkintaa tutkija- ja opiskelijalain mukaisten oleskelulupien osalta, tutkijoiden ja opiskelijoiden liikkumista EU:n sisällä sekä luvan edellytysten täyttämisen valvontaa. Ohjeessa on myös pääpiirteitä lupa-asioiden julkisuudesta ja tietopyynnöistä.

Ohjeen tavoitteena on tukea yhtenäistä lainsoveltamista, viivytyksetöntä käsittelyä ja hakijoiden yhdenvertaista kohtelua Maahanmuuttovirastossa. Lisäksi ohjeen tarkoituksena on edistää neuvontavelvoitteen ja palveluperiaatteen toteutumista sekä viraston toiminnan tuloksellisuutta. Ohjeen on tarkoitus antaa suuntaviivat yhdenmukaiselle lainsoveltamiselle. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa lain tai muun velvoittavan normin kanssa, ohjetta ei pidä soveltaa.

Ylijohtaja

Jari Kähkönen

Eritysisiantuntija

Janne Kinnunen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 19.04.2022 klo 13:50. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- Hallinto-oikeudet
- Korkein hallinto-oikeus
- Oikeuskanslerinvirasto
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Polisihallitus
- Sisäministeriö/ MMO, PO, RVLE
- Suojelupoliisi
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Ulkoministeriö/ KPA-22
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Sisällysluettelo

1. Yleistä	5
1.1 Keskeiset säännökset ja soveltamisala	5
1.2 Toimivaltaiset viranomaiset	5
1.3 Oleskelulupahakemuksen vireillepano	6
1.4 Enimmäiskäsittelyaika	7
1.5 Oleskelulupakortti	8
1.6 Oleskelulupa-asian julkisuus ja tietojen antaminen	8
2 Oleskelulupa tutkijalle	10
2.1 Direktiivin tarkoittama tutkija ja kansallinen tutkija	10
2.2 Tutkijan hakemukseen tarvittavat selvitykset	10
2.3 Tutkijan oleskeluluvan pituus ja laji	11
2.4 Asiantuntijatyö viisumilla tai viisumivapauden turvin	11
3 Oleskelulupa opiskelua varten	12
3.1 Direktiivin tarkoittama ja kansallinen oleskelulupa opiskelua varten	12
3.2 Opiskelijan hakemukseen tarvittavat selvitykset	12
3.3 Hyväksyttävät opinnot ja oppilaitokset	14
3.3.1 Korkeakouluopinnot	14
3.3.2 Tutkintoon tai ammattiin johtavat muut kuin korkeakouluopinnot	14
3.3.3 Muut opinnot	15
3.3.4 Vaihto-opiskelijat	16
3.3.5 Opintoja, joita ei hyväksytä	17
3.4 Opiskelijan toimeentuloedellytys	18
3.5 Opiskelijan sairausvakuutusedellytys	19
3.6 Muita harkinnassa huomioitavia seikkoja	21
3.7 Opiskelijan oleskeluluvan pituus, laji ja alkamispäivä	22
4 Oleskelulupa työharjoittelua ja harjoittelua varten	24
4.1 Työharjoittelijan ja harjoittelijan määritelmät	24
4.2 Työharjoittelijan ja harjoittelijan oleskeluluvan pituus ja laji	24
4.3 Työharjoittelijan ja harjoittelijan toimeentuloedellytys	25
4.4 Työharjoittelu ja harjoittelu, jota varten oleskelulupa voidaan myöntää	25
4.4.1 Korkeakoulututkinnon suorittaneen tai suorittavan työharjoittelu	25
4.4.2 Valtioiden väliseen sopimukseen tai vaihto-ohjelmaan sisältyvä työharjoittelu	26
4.4.3 Ulkomailla suoritettaviin opintoihin tai tutkintoon liittyvä työharjoittelu	26
4.4.4 Harjoittelu muussa kuin työsuhteessa	26
5 Oleskelulupa vapaaehtoistoimintaa varten	27

5.1	Vapaaehtoistoiminnan määritelmä ja muodot	27
5.2	Sopimus vapaaehtoistoinnasta ja toimeentuloedellytys	27
5.3	Oleskeluluvan pituus ja laji	28
6	Oleskelulupa työlomasopimuksen perusteella.....	28
7	Oleskelulupa työnhakua ja yritystoimintaa varten	29
8	Hakemuksen hylkääminen	30
8.1	Ehdottomat hylkäysperusteet	30
8.2	Harkinnanvaraiset hylkäysperusteet	31
9	Oleskeluluvan uusiminen	32
9.1	Yleistä jatkoluvan hakemisesta ja myöntämisestä.....	32
9.2	Oleskeluluvan peruuttaminen ja uusimatta jättäminen	33
9.2.1	Ehdottomat perusteet.....	33
9.2.2	Harkinnanvaraiset perusteet.....	34
10	Työnteko-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa	36
10.1	Rajoittamaton työnteko-oikeus	36
10.2	Opiskelijan rajoitettu työnteko-oikeus.....	36
10.3	Työharjoittelijan rajoitettu työnteko-oikeus	36
10.4	Harjoittelijan sekä työlomasopimuksen mukainen työnteko-oikeus	37
10.5	Suomessa tutkinnon tai tutkimuksen loppuun suorittaneen työnteko-oikeus	37
10.6	Oikeus harjoittaa elinkeinoa.....	37
10.7	Työnteko-oikeuden alkaminen ja kesto	38
11	Oleskeluluvan edellytysten täyttämisen valvonta.....	38
12	Pysyvä oleskelulupa.....	39
13	Oleskelulupa pitkään oleskelleen EU-oleskeluluvan toisessa jäsenvaltiossa saaneelle	40
14	Oleskelulupa perheenjäsenelle.....	41
15	Tutkijan ja opiskelijan liikkuminen Euroopan unionin sisällä.....	41
15.1	Liikkumisen edellytykset	41
15.2	Ilmoitus liikkumisesta	42
15.3	Liikkumisen vastustaminen	44
15.4	Suomesta toiseen jäsenvaltioon liikkuneen paluu Suomeen	45
16	Maahanmuuttovirasto tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaisena yhteyspisteinä.....	46

1. Yleistä

1.1 Keskeiset säännökset ja soveltamisala

Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetulla lailla (719/2018, jäljempänä "tutkija- ja opiskelijalaki") on pantu Suomessa täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston niin sanottu tutkija- ja opiskelijadirektiivi 2016/801/EU (jäljempänä myös "direktiivi"). Suomessa lakiin on keskitetty direktiivin tarkoittamien oleskelulupien lisäksi kaikkia saman tyyppisiä lupia koskeva sääntely, joten siinä säädetään myös kansallisten oleskelulupien myöntämisestä sellaisille tutkijoille ja opiskelijoille, jotka eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan.

Lain 3 §:n mukaan maahantuloon, maastalähtöön, oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislain (301/2004) säännöksiä, jollei tässä laissa toisin säädetä. Ulkomaalaislaista sovelletaan esimerkiksi maahantulon edellytyksiä, vaatimusta matkustusasiakirjasta, oleskeluluvan myöntämisen yleisiä edellytyksiä, toimeentuloedellytystä, oleskelulupakorttia sekä maasta poistamista koskevia säännöksiä. Maahanmuuttovirasto suorittaa ulkomaalaislain nojalla myös tutkija- ja opiskelijalain mukaisiin oleskelulupiin liittyvää jälkikäteistä valvontaa.

Tutkija- ja opiskelijalain 2 §:ssä säädetään soveltamisalasta sekä direktiivin mukaisten oleskelulupien että kansallisten oleskelulupien osalta. Pykälän 2 momentissa säädetyt kolmansien maiden kansalaiset jäivät direktiivin tarkoittamien oleskelulupien ulkopuolelle. Heitä ovat esimerkiksi kansainvälistä suojelua jossain jäsenvaltiossa hakevat tai saavat sekä kolmannen maan kansalaiset, joilla on voimassa oleva karkotuspäätös. Direktiivin ulkopuolelle rajatulle kolmannen maan kansalaiselle voidaan kuitenkin myöntää tutkija- ja opiskelijalain mukainen kansallinen oleskelulupa.

Soveltamisalan rajausta vaikuttaa myös tutkijoiden ja korkeakouluopiskelijoiden liikkumiseen EU:n jäsenvaltioiden välillä. Vain direktiivin tarkoittamiin oleskelulupiin liittyy liikkuvuus toiseen jäsenvaltioon. Tutkimusta tai opiskelua varten myönnettäviin kansallisiin oleskelulupiin ei vastaavaa oikeutta liity. Myöskään toisessa jäsenvaltiossa asuva korkeakouluopiskelija, joka on saanut oleskelulupansa jollakin muulla perusteella kuin tutkimusta tai opiskelua varten, esimerkiksi perhesiteen perusteella, ei kuulu liikkuvuustoimenpiteiden piiriin.

1.2 Toimivaltaiset viranomaiset

Tutkija- ja opiskelijalain 27 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto vastaanottaa oleskelulupahakemuksen ja päättää sen hylkäämisestä sekä oleskeluluvan myöntämisestä, peruuttamisesta ja uusimatta jättämisestä.

Maahanmuuttovirasto myös vastaanottaa tutkijan sekä opiskelijan liikkumista koskevat ilmoitukset ja voi vastustaa liikkumista Suomeen. Lisäksi Maahanmuuttovirasto suorittaa ulkomaalaislain 212 §:n nojalla tutkija- ja opiskelijalain mukaisiin oleskelulupiin liittyvää jälkikäteistä valvontaa.

Ulkomaalaislain 69 §:n 1 momentin (675/2015) mukaan Suomen edustusto ottaa vastaan oleskelulupahakemuksen ulkomailla olevalta henkilöltä ja tarkistaa, että hakemus on oikein täytetty ja että se sisältää tarvittavat asiakirjat ja tiedot.

Ulkomaalaislain 69 b §:n (675/2015) mukaan ulkoasiainministeriö voi sisäministeriötä kuultuaan sopia Suomen edustustolle kuuluvien oleskelulupatehtävien antamisesta toisen Schengen-valtion edustustolle. Jos tehtävien antaminen toisen Schengen-valtion edustustolle ei ole mahdollista, ulkoasiainministeriö voi sisäministeriötä kuultuaan sopia tehtävien antamisesta ulkoisen palveluntarjoajan suoritettavaksi erityisissä olosuhteissa tai paikallisesta tilanteesta johtuvista syistä.

Tutkija- ja opiskelijalain 30 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto toimii tutkija- ja opiskelijadirektiivin 37 artiklassa tarkoitettuna yhteyspisteenä, joka tekee yhteistyötä muiden jäsenvaltioiden yhteyspisteiden kanssa ja ottaa vastaan sekä toimittaa liikkumista koskevia tietoja.

1.3 Oleskelulupahakemuksen vireillepano

Kolmannen maan kansalaisen on pääsääntöisesti haettava ensimmäistä oleskelulupaa ulkomailla ennen Suomeen saapumistaan. Tutkija- ja opiskelijalain mukaisia oleskelulupia voi hakea joko sähköisesti Maahanmuuttoviraston sähköisen asiointipalvelun eli Enter Finland -palvelun kautta tai jättämällä hakemuksen henkilökohtaisesti. Ulkomailla olevan, joka haluaa asioida henkilökohtaisesti, on jätettävä hakemuksensa Suomen edustustoon sellaisessa maassa, missä hän oleskelee laillisesti. Suomen edustuston sijaan hakemus on jätettävä toisen Schengen-valtion edustustoon tai ulkoiselle palveluntarjoajalle, jos ulkoasiainministeriö on antanut oleskelulupatehtäviä sellaisen hoidettavaksi. Suomessa jo olevan, joka haluaa asioida henkilökohtaisesti, on jätettävä hakemuksensa Maahanmuuttoviraston palvelupisteeseen.

15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä hakijalla on huoltajansa ohessa rinnakkainen puhevalta, joten 15 vuotta täyttänyt voi halutessaan jättää oleskelulupahakemuksensa myös itse. Alaikäisen hakijan hakemukseen on kuitenkin yleensä liitettävä huoltajien suostumus lapsen Suomeen saapumiseen sekä hakijan syntymätodistus. Jos hakemuksen jättää huoltaja tai muu hakijan laillinen edustaja, on lähtökohtaisesti myös hakijan itse oltava tuolloin paikalla.

Ilman oleskelulupaa Suomeen saapuneelle ulkomaalaiselle voidaan ulkomaalaislain 49 §:n 1 momentin 5 kohdan (1338/2011) mukaan myöntää oleskelulupa, jos edellytykset tällaisen oleskeluluvan myöntämiseksi ulkomailla ovat olemassa ja oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Neuvonnassa on aiheellista korostaa, että luvan myöntäminen Suomessa haettuna on harkinnanvaraista ja poikkeaa lain mukaisesta pääsäännöstä. Suomessa oleskelulupahakemuksensa jättävä asiakas toimii omalla riskillään ja tietoisena siitä, että menettely poikkeaa pääsäännöstä.

Hakemuksen vastaanottavan viranomaisen on huolehdittava, että hakemus on täytetty huolellisesti ja sen mukana on kaikki tarvittavat liitteet. Jos hakemus

on puutteellinen, Maahanmuuttoviraston on varattava hakijalle mahdollisuus täydentää hakemustaan kohtuullisessa määräajassa. Täydennyspyynnössä on kerrottava, mitä selvitystä hakijalta tarvitaan, sekä mainittava, että Maahanmuuttovirasto voi määräajan jälkeen tehdä päätöksen selvityksen puuttumisesta huolimatta, ja että selvityksen puuttuminen voi vaikuttaa päätökseen epäedullisesti.

Oleskelulupahakemuksesta peritään Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta annetun asetuksen mukainen käsittelymaksu. Uuden-Seelannin kansalaisten oleskelulupahakemuksista ei kuitenkaan peritä käsittelymaksua. Poikkeus perustuu Suomen ja Uuden-Seelannin väliseen valtiosopimukseen.¹

Myös sähköisesti hakemuksensa jättävän on käytävä henkilökohtaisesti Suomen edustustossa, sen tehtäviä hoitavassa toimipaikassa tai Maahanmuuttoviraston palvelupisteessä. Henkilökohtaisen asioinnin yhteydessä hakijan on todistettava henkilöllisyytensä ja esitettävä viranomaiselta tai sellaiseen rinnastettavalta taholta saatujen liiteasiakirjojen alkuperäiset kappaleet. Hakijalta otetaan myös sormenjäljet biometristä oleskelulupakorttia varten.

Jos sähköisesti oleskelulupahakemuksensa jättänyt hakija ei asiointipalvelun käyttöehtojen mukaisessa kolmen kuukauden määräajassa asioi henkilökohtaisesti tai varaa asiointiaikaa, Maahanmuuttovirasto tekee hakemukseen kielteisen päätöksen. Jos hakija ei maksa käsittelymaksua kuukauden kuluessa siitä, kun hän on asioinut viranomaisen luona henkilökohtaisesti, hakemus pääsääntöisesti raukeaa.²

1.4 Enimmäiskäsittelyaika

Tutkija- ja opiskelijalain mukaista oleskelulupaa koskeva päätös on 28 §:n mukaan annettava tiedoksi hakijalle 90 päivän kuluessa siitä, kun hakija on esittänyt täydellisen hakemuksen. Hakemus on täydellinen, kun se on täytetty asianmukaisesti ja sisältää kaikki hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavat selvitykset. Enimmäiskäsittelyaika koskee kaikkia tutkija- ja opiskelijalaissa säädettyjä oleskelulupaperusteita, sekä ensimmäisiä oleskelulupahakemuksia että jatkolupahakemuksia.

Jos hakemuksessa tai asian ratkaisemiseksi tarvittavissa selvityksissä havaitaan puutteita, enimmäiskäsittelyajan kuluminen keskeytyy ja Maahanmuuttoviraston on pyydettävä hakijaa täydentämään hakemustaan kohtuullisessa määräajassa. Käsittelyajan kuluminen jatkuu uudelleen, kun hakemus on täydellinen tai sen täydentämiseen varattu määräaika päättyy. Jos pyydettyä ja asian ratkaisemiseksi tarvittavaa selvitystä ei toimiteta Maahanmuuttovirastolle, hakemukseen voidaan yleensä tehdä kielteinen

¹ SopS 30/1973, A 30.3.1973/342 (Viisumivapaussopimus, kohta 5 b).

² Ulkomaalaislain 10 a §:n (332/2016) mukaan oleskelulupahakemuksen käsittelyn jatkaminen sen vireille tulon jälkeen edellyttää, että käsittelystä perittävä maksu on suoritettu. Hakemus raukeaa, jos maksua ei suoriteta kohtuullisessa ajassa. Hallituksen esityksen mukaan kohtuullisena aikana käsittelymaksun suorittamiseen voitaisiin lähtökohtaisesti pitää yhtä kuukautta (HE 2/2016 vp, s. 14). Raukeamispäätöksestä on valitusoikeus.

päätös. Enimmäiskäsittelyajan kulumisen keskeyttää vain sellainen täydennyspyyntö, joka johtuu hakemukseen täytettävien pakollisten tietojen tai hakemuksen pakollisten liitteiden puutteellisuudesta. Jos hakemus on tältä osin täydellinen mutta Maahanmuuttovirasto katsoo tarpeelliseksi hankkia muita lisätietoja joko hakijalta tai esimerkiksi toiselta viranomaiselta, ei sellaisen selvityksen hankkiminen keskeytä enimmäiskäsittelyajan kulumista. Nämä selvitystoimet on tehtävä enimmäiskäsittelyajan sisällä.

1.5 Oleskelulupakortti

Kun hakijalle myönnetään oleskelulupa Suomeen, hänelle annetaan ulkomaalaislain 33 a §n (631/2011) mukaan osoitukseksi oleskeluluvasta oleskelulupakortti. Oleskelulupakorttiin, joka annetaan osoitukseksi tutkija- ja opiskelijalain nojalla myönnetystä oleskeluluvasta, on tehtävä 13 §:n mukainen merkintä luvan perusteesta. Oleskelulupakortti ei ole henkilöllisyystodistus vaan osoitus kortin haltijalle myönnetystä oleskeluluvasta.

Myönteisen oleskelulupapäätöksen tehtyään Maahanmuuttovirasto tilaa samalla oleskelulupakortin UMA-järjestelmän kautta. Oleskelulupakorttia tilattaessa on tarkistettava, että kortin toimituspaikka on valittu oikein. Kun hakija on ulkomailla, toimituspaikka on pääsääntöisesti se Suomen edustusto, johon hakemus on jätetty. Kortin valmistaja lähettää kortin suoraan kyseiseen edustustoon, joka luovuttaa kortin hakijalle.³ Jos oleskelulupaa haetaan Suomeen saapumisen jälkeen, ja Maahanmuuttovirasto tekee asiassa myönteisen päätöksen, valitaan oleskelulupakortin toimituspaikaksi Maahanmuuttovirasto. Tällöin valmis oleskelulupakortti tarkistetaan Maahanmuuttovirastossa ja luovutetaan Suomessa olevalle hakijalle pääsääntöisesti postitse.

1.6 Oleskelulupa-asian julkisuus ja tietojen antaminen

Oleskelulupa-asian salassapidosta ja tietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (ns. mahti-laki, 615/2020) sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (ns. julkisuuslaki, 621/1999) 24 §:n 1 momentin 24 kohdassa (2020/622). Lähtökohtaisesti oleskelulupa-asiat ovat salassa pidettäviä eikä niistä saa antaa tietoja sivullisille ilman nimenomaista perustetta. Maahanmuuttovirasto ei saa paljastaa sivullisille, että tietty henkilö on hakenut oleskelulupaa. Sivulliseksi katsotaan jokainen, jolla ei ole asianosaisasemaan tai viranomaisasemaan perustuvaa tiedonsaantioikeutta.

Tietoja oleskelulupa-asiasta annetaan pääsääntöisesti vain asianosaiselle, mikä tutkija- ja opiskelijalain mukaisen oleskelulupa-asian yhteydessä tarkoittaa hakijaa tai hänen laillista edustajaansa. Hakijan laillinen edustaja on yleensä asianajaja tai muu lakimies, joka edustaa hakijaa kyseissä asiassa. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava

³ Ohjetta valmisteltaessa on käynnissä sisäministeriön hanke (SM031:00/2021), jonka tavoitteena on valmistella pitkäaikaisen viisumin käytön laajentamista opiskelijoihin ja tutkijoihin sekä heidän perheenjäseniinsä. Toteutuessaan kyseisellä sääntelyllä voi olla vaikutusta esimerkiksi oleskelulupakortin luovuttamista koskevaan menettelyyn. Tätä ohjetta myöhemmin luettaessa on varmistuttava tuolloin voimassa olevasta sääntelystä ja sen mukaisesta lupamenettelystä.

olevansa oikeutettu edustamaan päämiestään. Asianajajalta tai julkiselta oikeusavustajalta valtakirjaa ei pääsääntöisesti edellytetä. Asiamies voi olla myös maallikko, jolle hakija on antanut valtakirjan. Hakijalla voi olla samanaikaisesti useita asiamiehiä. Alaikäisen lapsen laillinen edustaja on yleensä hänen huoltajansa.

Hakijalle tai hänen lailliselle edustajalleen voidaan antaa tietoja esimerkiksi vireillä olevan hakemuksen käsittelyvaiheesta tai hakijan lähettämän asiakirjan perilletulosta. Vireillä olevien asioiden asianosaisjulkisuutta on rajoitettu julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 3 kohdassa. Rajoituksen vuoksi asianosaiselle ei välttämättä anneta kaikkia viranomaisvalmisteluun liittyviä tietoja ja asiakirjoja. Kun hakemus on ratkaistu, asianosaisella on oikeus tutustua asiaansa koskeviin asiakirjoihin julkisuuslain 11 §:ssä säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Asianosaisjulkisuutta ja sen rajoittamista käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston erillisessä asianosaisjulkisuuden rajoittamista koskevassa ohjeessa.

Opiskelijan oleskelulupa-asiassa oppilaitoksella ei ole asianosaisasemaa eikä siihen perustuvaa tiedonsaantioikeutta.⁴ Myöskään muulla vastaanottavalla yksiköllä, kuten tutkimusorganisaatiolla, ei ole asianosaisasemaa tutkija- ja opiskelijalain mukaista oleskelulupaa koskevassa asiassa.

Tiedon esimerkiksi siitä, onko oleskelulupahakemukseen tehty myönteinen vai kielteinen päätös, voi kuitenkin monissa tapauksissa antaa oppilaitokselle tai muulle vastaanottavalle yksikölle. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan on kuitenkin oltava ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta. Yleensä voidaan pitää ilmeisenä, ettei tällaisen tiedon antaminen esimerkiksi oppilaitokselle vaaranna turvallisuutta. Ilmeisyyden on oltava selvää ja kiistatonta. Aina näin ei ole, joten sitä on arvioitava tapauskohtaisesti. Jos tietojen pyytäjällä on sitä koskevan erityissääntelyn nojalla oikeus saada Maahanmuuttovirastolta tietoja, on pyytäjän perusteltava pyyntönsä, ja mainittava säännös, johon se vetoaa.

Maahanmuuttovirastolla on puolestaan ns. mahti-lain (615/2020) 13 §:n 4 momentin 7 kohdan mukainen oikeus saada Opetushallituksesta tai koulutuksen järjestäjältä tarpeellisia tietoja ulkomaalaisen opiskeluoikeuden alkamisesta, opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä, muusta opintojen väliaikaisesta keskeytymisestä, opiskeluoikeuden ja opintojen päättymisestä, lukuvuosimaksun suuruudesta ja suorittamisesta, koulutuksen järjestäjän antamista apurahoista, asuntoeduista ja ateriaeduista sekä opintosuorituksista, arvosanoista ja tutkinnoista tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan, oleskeluoikeuden tai kansalaisuuden saamisen edellytysten selvittämiseksi.

⁴ Aiemmin ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) voimassa ollessa Maahanmuuttoviraston vakiintunut tulkinta oli, että 10 §:n 1 mom. 11 kohdan (618/2007) nojalla oppilaitokselle voitiin kertoa, että sinne opiskelijaksi hyväksytty oli hakenut oleskelulupaa, sekä se, oliko hänen hakemukseensa tehty myönteinen vai kielteinen päätös. Tuo laki kumottiin ns. mahti-lailla (615/2020), johon ei sisälly vastaavaa säännöstä.

2 Oleskelulupa tutkijalle

2.1 Direktiivin tarkoittama tutkija ja kansallinen tutkija

Tutkija- ja opiskelijalaki jakaa tutkijat kahteen ryhmään; tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamiin tutkijoihin ja kansallisiin tutkijoihin. Direktiivin tarkoittama tutkija on lain 4 §:n 2 kohdan mukaan direktiivissä määritelty kolmannen maan kansalainen, jolla on tohtorintutkinto tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistava ylempi korkeakoulututkinto, jonka tutkimusorganisaatio valitsee ja jolle on myönnetty oikeus päästä jäsenvaltion alueelle suorittamaan sellaista tutkimustoimintaa, johon tavallisesti edellytetään tällaista tutkintoa.

Kansallinen tutkija on 4 §:n 2 a kohdan mukaan kolmannen maan kansalainen, joka ei täytä 2 kohdan tutkijan määritelmää, mutta on tulossa tekemään tieteellistä tutkimusta Suomeen. Kansallisella tutkijalla ei ole tohtorintutkintoa tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistavaa ylempää korkeakoulututkintoa, taikka hänet on 2 §:n 3 momentilla rajattu direktiivin mukaisen luvan ulkopuolelle.

Oleskeluluvan myöntämisestä direktiivin tarkoittamalle tutkijalle säädetään 6 §:ssä ja kansalliselle tutkijalle 6 a §:ssä. Kansalliselle tutkijalle myönnettävään oleskelulupaan ei liity direktiivin mukaiseen lupaan liittyvää oikeutta liikkua toiseen jäsenvaltioon suorittamaan siellä osa tutkimuksesta.

Korkeakoulujen jatkotutkinto-opiskelijoille, eli lisensiaatin ja tohtorin tutkintoa suorittaville, ei myönnetä oleskelulupaa opiskelun vaan tutkimuksen perusteella. Korkeakouluopiskelijalle voidaan myöntää oleskelulupa opiskelua varten vain alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen

2.2 Tutkijan hakemukseen tarvittavat selvitykset

Tutkijan on pantava vireille oleskelulupahakemuksensa itse joko sähköisen asiointipalvelun kautta tai henkilökohtaisesti. Tutkimusorganisaatio ei voi tehdä sitä hänen puolestaan. Tutkijan on liitettävä oleskelulupahakemukseensa lähtökohtaisesti seuraavat selvitykset, jotka ovat pääosin samoja sekä direktiivissä tarkoitetun että kansallisen tutkijan kohdalla:

- voimassaoleva matkustusasiakirja (esitettävä hakemusta jätettäessä, kopioidaan tai skannataan henkilötietosivu sekä muut sivut, joilla on merkintöjä),
- poliisin passikuvaohjeen mukainen passikuva;
- tutkijan ja tutkimusorganisaation välinen sopimus, jonka on sisällettävä vähintään tutkija- ja opiskelijalain 5 §:n mukaiset tiedot;
- selvitys turvatusta toimeentulosta; ja

- direktiivin tarkoittaman tutkijan on myös esitettävä tutkintotodistus tohtorintutkinnostaan tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistavasta ylemmästä korkeakoulututkinnostaan.

Sekä direktiivissä tarkoitetun että kansallisen oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle perustuu tutkimusorganisaation ja tutkijan väliseen sopimukseen. Sopimuksen sisällöstä säädetään tutkija- ja opiskelijalain 5 §:ssä. Tutkijan toimeentulon on oltava turvattu koko sen ajan, jolle hän hakee oleskelulupaa. Toimeentuloedellytys määräytyy tutkijan ja tutkimusorganisaation välisen oikeussuhteen mukaan. Jos on kyse työsuhteesta, on sen täytettävä työlainsäädännön sekä työehtosopimuksen mukaiset vaatimukset ja tutkijan on saatava riittävä toimeentulo kyseisestä ansiotyöstä. Jos on kyse muusta kuin työsuhteesta, toimeentuloedellytystä arvioidaan ulkomaalaislain 39 §:n perusteella. Opiskelijoita koskevia ohjeellisia tulorajoja ei sovelleta tutkijoihin.

2.3 Tutkijan oleskeluluvan pituus ja laji

Ensimmäinen direktiivissä tarkoitettu oleskelulupa tutkijalle myönnetään tutkija- ja opiskelijalain 6 §:n 3 momentin mukaan jatkuvana (A) lähtökohtaisesti kahdeksi vuodeksi. Jos tutkijan ja tutkimusorganisaation välinen sopimus on tehty lyhyemmälle ajalle, myönnetään myös oleskelulupa kyseiselle lyhyemmälle ajalle. Ensimmäinen kansallinen oleskelulupa myönnetään tutkijalle 6 a §:n 3 momentin mukaan tilapäisenä (B) silloin, kun se myönnetään alle kahdeksi vuodeksi, ja jatkuvana kahdeksi vuodeksi, jos sopimus on voimassa vähintään kaksi vuotta. Jos tutkijalle myönnettävän, joko direktiivissä tarkoitetun tai kansallisen, luvan pituus on alle kaksi vuotta, on pituus perusteltava päätöksessä.

Jatkolupa myönnetään tutkijalle jatkuvana, jos edellinen tutkimusta varten myönnetty lupa on ollut jatkuva, ja tilapäisenä, jos edellinen tutkimusta varten myönnetty lupa on ollut tilapäinen. Jatkolupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi, tutkimussopimuksen keston mukaan. Kahden vuoden tilapäisen luvan jälkeen seuraava tällä perusteella myönnettävä lupa on kuitenkin jatkuva. Maahanmuuttovirasto katsoo, että tilapäistä lupaa seuraava jatkolupa voidaan myöntää jatkuvana myös silloin, kun kaksi vuotta täyttyy myönnettävän jatkoluvan voimassa ollessa.

2.4 Asiantuntijatyö viisumilla tai viisumivapauden turvin

Ulkomaalaislain 79 §:n (1218/2013) 1 momentin 1 kohdan mukaan oikeus tehdä ansiotyötä ilman oleskelulupaa on ulkomaalaisella, joka tulee kutsun tai sopimuksen nojalla tulkiksi, opettajaksi, asiantuntijaksi tai urheilutuomariksi enintään kolmen kuukauden ajaksi.

Maahanmuuttoviraston vakiintuneen tulkinnan mukaan tutkijat voidaan rinnastaa ulkomaalaislain tarkoittamiin asiantuntijoihin. Kolmannen maan kansalainen voi tehdä ansiotyötä asiantuntijana kutsun tai sopimuksen nojalla enintään kolmen kuukauden ajan joko viisumilla, jos hän tulee maasta, jonka kansalaisilta edellytetään viisumia, tai viisumivapauden turvin. Viisumin myöntämisestä päättää Suomen edustusto. Jos on tiedossa, että kyseinen työ

kestää pidempään kuin kolme kuukautta, on sitä varten haettava oleskelulupaa jo ennen maahan saapumista.

3 Oleskelulupa opiskelua varten

3.1 Direktiivin tarkoittama ja kansallinen oleskelulupa opiskelua varten

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan direktiivin mukainen oleskelulupa myönnetään opiskelua varten, kun direktiivin soveltamisalaan kuuluva kolmannen maan kansalainen on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut. Direktiivin mukainen oleskelulupa sisältää oikeuden liikkua toiseen EU:n jäsenvaltioon suorittamaan siellä osa opinnoista.

Sellaiselle kolmannen maan kansalaiselle, joka ei kuulu 7 §:n soveltamisalaan, sekä muuta opiskelua kuin korkeakouluopintoja varten, voidaan myöntää 7 a §:n mukainen kansallinen oleskelulupa. Kansalliseen oleskelulupaan ei sisälly liikkumisoikeutta toiseen jäsenvaltioon.

Muulle kuin direktiivin soveltamisalaan kuuluvalle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään korkeakouluopintoja varten kansallinen oleskelulupa 7 a §:n 1 momentin nojalla. Luvan myöntäminen edellyttää, että hänet on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut. Käytännössä kansallinen oleskelulupa voidaan myöntää korkeakouluopintoja varten hakijalle, joka on hakenut tai saanut kansainvälistä suojelua jossakin EU:n jäsenvaltiossa, sekä hakijalle, joka on päätetty karkottaa maasta, mutta päätöstä ei ole vielä pantu täytäntöön.

Muuta kuin korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelua varten voidaan myöntää kansallinen oleskelulupa 2 momentin nojalla hakijan taustasta riippumatta. Tällöin voi olla kyse tutkintoon tai ammattiin johtavasta opiskelusta muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa, taikka muista kuin tutkintoon johtavista opinnoista, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy. Hakija voi olla joko direktiivin soveltamisalaan kuuluva tai sen ulkopuolelle rajattu kolmannen maan kansalainen.

3.2 Opiskelijan hakemukseen tarvittavat selvitykset

Opiskelijan hakiessa ensimmäistä oleskelulupaa opiskelua varten, on hänen liitettävä oleskelulupahakemukseensa lähtökohtaisesti seuraavat selvitykset:

- voimassaoleva matkustusasiakirja (esitettävä hakemusta henkilökohtaisesti jätettäessä tai tunnistauduttaessa, kopioidaan tai skannataan henkilötietosivu sekä muut sivut, joilla on merkintöjä);
- poliisin passikuvaohjeen mukainen passikuva;
- jos on kyse korkeakouluopinnoista, selvitys hakijan hyväksymisestä opiskelijaksi suomalaiseen korkeakouluun sekä selvitys

korkeakoulun vaatimien maksujen suorittamisesta sen vaatimalla tavalla;

- jos on kyse tutkintoon tai ammattiin johtavista opinnoista muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa, selvitys hakijan hyväksymisestä opiskelijaksi, mistä ilmenee opintojen arvioitu kesto sekä tutkinto tai ammatti, johon opiskelu johtaa;
- jos on kyse muista opinnoista, vapaamuotoinen selvitys opintojen perustellusta syystä sekä selvitys aiemmista opinnoista, työstä tai suomalaisista sukujuurista, jos hakija vetoaa niihin;
- selvitys toimeentulosta;
- selvitys sairausvakuutuksesta; ja
- jos hakija on alaikäinen, huoltajien kirjallinen ja pääsääntöisesti myös notaarin vahvistama suostumus.
- Lisäksi hakemuksen vastaanottanut edustusto voi tarvittaessa liittää hakemukseen lausuntonsa, jos asiassa on jotain erityistä huomioitavaa.

Oppilaitoksen hyväksymiskirjeessä tai muussa selvityksessä hakijan hyväksymisestä opiskelijaksi tulee mainita arvio opintojen kestosta. Tieto tarvitaan oleskelulupahakemusta käsitteleviä viranomaisia varten, koska opintojen kesto vaikuttaa muun muassa hakijalta edellytettävän sairausvakuutuksen tasoon sekä hakijalle myönnettävän oleskeluluvan pituuteen. Opintojen kestolla on merkitystä myös määritettäessä ulkomaalaisen opiskelijan kotikuntaa. Hakemuksen liitteeksi hyväksytään myös suomalaiselta oppilaitokselta sähköisesti saatu hyväksymiskirje tai -todistus, jos hakemukseen liitetään myös se sähköpostiviesti, jonka mukana hakija on saanut kyseisen kirjeen tai todistuksen. Joissakin tapauksissa Maahanmuuttoviraston on mahdollista saada tarvittavat tiedot Opetushallituksen ylläpitämästä opetuksen ja koulutuksen tietovarannosta, eli KOSKI-palvelusta. Tällöin tarvetta erillisille liitteille ei ole.

Jos ensimmäistä oleskelulupaa haetaan poikkeuksellisesti Suomesta käsin, ja hakijan opinnot ovat jo alkaneet, on hakemukseen yleensä liitettävä oppilaitoksen antama läsnäolotodistus. Ennen luvan myöntämistä Maahanmuuttovirasto voi tarkistaa oppilaitokselta, että opintojen aloittaminen on yhä mahdollista. Myös siinä tapauksessa, että oleskelulupaa haetaan ulkomailta käsin lukuvuoden jo alettua, Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa varmistaa oppilaitokselta, ettei hakija ole menettänyt opiskeluoikeuttaan.⁵

⁵ Tiedonsaantioikeus perustuu ns. mahti-lain (615/2020) 13 §:n 4 momentin 7 kohtaan, jonka nojalla Maahanmuuttovirasto voi muun muassa saada koulutuksen järjestäjältä tiedot ulkomaalaisen opiskeluoikeuden alkamisesta, keskeyttämisestä sekä päättymisestä.

3.3 Hyväksyttävät opinnot ja oppilaitokset

3.3.1 Korkeakouluopinnot

Tutkija- ja opiskelijalain tarkoittamia korkeakouluja ovat 4 §:n 6 kohdan mukaan yliopistolaissa (558/2009) tarkoitetut yliopistot, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitetut ammattikorkeakoulut, Maanpuolustuskorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulu sekä Högskolan på Åland.

Korkeakoulut päättävät Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisilta tai heihin rinnastettavilta opiskelijoilta vaatimiensa maksujen suuruudesta ja niiden perimiseen liittyvistä järjestelyistä. Korkeakoululla on myös oltava apurahajärjestelmä maksulliseen tutkintokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden tukemiseksi. Hallituksen esityksen (HE 21/2018 vp, s 53) mukaan tyypillisin oleskeluluvan myöntämiseen vaadittava maksu on yliopisto-opiskelijoita tietyissä tilanteissa koskeva lukukausimaksu. Keskeistä on, että yliopisto määrittää, miten ja missä aikataulussa lukukausimaksu on suoritettava. Maahanmuuttovirastolla on oltava tieto siitä, onko maksu suoritettu siten kuin yliopisto edellyttää, ja kolmannen maan kansalainen hyväksytty opiskelijaksi ilman ehdollisuuksia.

Korkea-asteen koulutuksen kaltaista opetusta järjestävät yksityiset oppilaitokset sekä ulkomaisten korkeakoulujen Suomessa sijaitsevat toimipisteet eivät ole tutkija- ja opiskelijalain 4 §:n 6 kohdan mukaisia korkeakouluja. Virasto ei myöskään pidä 7 a §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuina muina opintoina opiskelua tällaisessa oppilaitoksessa, jolla ei ole oikeutta antaa tutkintoja Suomessa, ja jonka järjestämä koulutus ei ole Suomen koulutusjärjestelmään kuuluvaa korkea-asteen koulutusta.

3.3.2 Tutkintoon tai ammattiin johtavat muut kuin korkeakouluopinnot

Tutkija- ja opiskelijalain 7 a §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan kansallinen opiskelijan oleskelulupa myönnetään muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelua varten, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin. Tällaista opiskelua varten voidaan myöntää vain kansallinen oleskelulupa, johon ei liity direktiivin mukaista liikkumisoikeutta.

Oppilaitoksen on 4 §:n 6 a kohdan sijaittava Suomessa ja sillä on oltava oikeus järjestää lukiolain (714/2018) tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (513/2017) mukaista tutkintoon johtavaa tai muuta koulutusta.⁶ Halutessaan kolmannen maan kansalainen voi suorittaa Suomessa useita tutkintoja tai ammatteja.

⁶ Opetus ja kulttuuriministeriö on nettisivuillaan julkaissut listan ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjistä:
<<https://okm.fi/documents/1410845/4920490/Ammatillisten+tutkintojen+ja+koulutuksen+j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4t+1.1.2018+alkaen.pdf/43cd3863-125c-4b01-9377-0d4983b8ca84/Ammatillisten+tutkintojen+ja+koulutuksen+j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4t+1.1.2022+alkaen.pdf>> (viitattu 7.4.2022)

Oleskelulupa voidaan myöntää myös ylioppilastutkintoon johtavia lukio-opintoja varten. Erityisesti lukio-opintojen kohdalla on kiinnitettävä huomiota hakijan mahdolliseen alaikäisyyteen ja varmistuttava alaikäisen hakijan huoltajien suostumuksesta sekä lapsen edun toteutumisesta.

Lukio-opintoihin on rinnastettava myös kansainväliseen IB-tutkintoon (International Baccalaureate) johtava koulutus, sillä IB-tutkinto antaa saman jatko-opintokelpoisuuden kuin suomalainen ylioppilastutkinto. Opetusta järjestävät kyseisen erityistehtävän saaneet lukiot kaksivuotisella IB-linjalla, jota edeltää yhden vuoden kestävä valmistava luokka, eli niin sanottu Pre-DP - luokka. Oleskelulupa voidaan myöntää sekä valmistavan luokan että varsinaisen IB-linjan opintoja varten.⁷

Yksin opetuksen määrällä ja kestolla ei ole ratkaisevaa merkitystä oleskeluluvan kannalta, jos kyseiset opinnot kuitenkin johtavat ammattiin tai tutkintoon, ja hakijan tarkoituksena on oleskella maassa opintojensa keston ajan. Tutkintoon tai ammattiin johtavina pidetään yleensä vain opintosuunnitelman tai vastaavan mukaisia opintoja, ei varsinaista opiskelua edeltäviä valmistavia opintoja, poikkeuksena kuitenkin esimerkiksi edellä mainittu lukion IB-linjaa edeltävä valmistava luokka.

Jos opintoihin liittyvä läsnäolovelvollisuus on vähäinen, ja läsnäoloa vaativien opintojen suorittaminen olisi mahdollista viisumin tai viisumivapauden turvin, ei oleskelulupaa yleensä myönnetä. Jos opintojen suorittaminen on mahdollista monella tavalla, ja opiskelija voi itse vaikuttaa läsnäolomääräänsä, on harkinnassa kiinnitettävä huomiota opiskelijan omaan aikomukseen oleskella Suomessa opintojensa aikana.

3.3.3 Muut opinnot

Tutkija- ja opiskelijalain 7 a §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan kansallinen opiskelijan oleskelulupa myönnetään korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa suoritettavia muita kuin tutkintoon tai ammattiin johtavia opintoja varten, jos siihen on perusteltu syy. Tällaista opiskelua varten voidaan myöntää vain kansallinen oleskelulupa, johon ei liity direktiivin mukaista liikkumisoikeutta. Lain tarkoittamia perusteltuja syitä voivat olla esimerkiksi ammattitaidon tai tutkinnon täydentäminen, lähtömaassa tehtävään työhön liittyvä lisäkoulutus tai Suomesta saatava erityiskoulutus. Kyse voi myös olla niin sanotun koulutusviennin puitteissa Suomessa järjestettävästä koulutuksesta.

Lisäksi hakijalla voidaan katsoa olevan laissa tarkoitettu perusteltu syy, jos hänellä on Suomessa sukujuuria, ja hän haluaa opiskella Suomen kulttuuria tai kieltä. Perusteltuna syynä voidaan pitää myös opintojen aloittamista edeltävää suomalaiseseen yhteiskuntaan orientoivaa kieli- ja muuta koulutusta silloin, kun hakija on hyväksytty suomalaiseen korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen tutkinto-opiskelijaksi.

⁷ Helsingin hallinto-oikeus on päätöksessään 16.2.2016 (16/0190/3) katsonut, että vaikka valmistavan vuoden (Pre-DP) opintojen suorittaminen ei suoraan takaa opiskelupaikkaa IB-opintoihin, valmistavat opinnot ovat kuitenkin osa ylioppilastutkintoon johtavaa opintokokonaisuutta, ja ovat siten tutkintoon tai ammattiin johtavia opintoja.

Hakijasta ja olosuhteista riippuen hyvin erilaiset seikat voivat muodostaa laissa tarkoitetun perustellun syyn oleskeluluvan myöntämiseksi. Perustellun syyn olemassaoloa on arvioitava tapauskohtaisesti ja hakijan tausta sekä henkilökohtainen tilanne on huomioitava harkinnassa laajasti.

Vakiintuneen tulkintansa mukaan Maahanmuuttovirasto ei myönnä oleskelulupaa etäopiskelua tai kirjekursseja varten eikä sellaisia suomen kielen kursseja varten, jotka eivät liity muuhun opiskeluun tai hakijan sukujuuriin. Maahanmuuttovirasto ei myönnä oleskelulupaa myöskään avoimessa yliopistossa opiskelua varten eikä muissa oppilaitoksissa suoritettavia avoimia opintoja varten, jotka eivät johda tutkintoon. Kansanopistoihin, kristillisiin opistoihin ja muihin vapaan sivistystyön oppilaitoksiin tulevien on osoitettava edellä mainittuja henkilökohtaisia erityisperusteluita, ellei kyse ole tutkintoon tai ammattiin johtavasta opiskelusta tällaisessa oppilaitoksessa.⁸ Oleskelulupaa ei myönnetä pelkän opiskelijaksi hyväksymisen ja maksetun osallistumismaksun perusteella.

Sellaista muuta opiskelua varten, jossa ei ole kyse 7 a §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisista muista opinnoista, voi kuitenkin hakea tilapäistä oleskelulupaa ulkomaalaislain 45 §:n (720/2018) 1 momentin 3 kohdan mukaisen muun erityisen syyn perusteella.

3.3.4 Vaihto-opiskelijat

Tutkinto-opiskelijoiden lisäksi oleskelulupia voidaan myöntää myös yliopistojen, korkeakoulujen, ammattikorkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden vaihto-opiskelijoille. Luotettavan organisaation järjestämään vaihto-ohjelmaan osallistuminen katsotaan 7 a §:n 2 momentin 2 kohdan mukaiseksi perustelluksi syyksi kansallisen opiskelijan oleskeluluvan myöntämiseksi muihin opintoihin. Maahanmuuttovirasto katsoo opiskelijavaihtoon osallistumisen olevan kyseisen lainkohdan tarkoittamaa muuta opiskelua myös silloin, kun vaihto tapahtuu korkeakoulussa.

Oleskelupa voidaan myöntää esimerkiksi hakijalle, joka:

- osallistuu EU:n vaihto- ja yhteistyöohjelmaan (esim. Erasmus+),
- täydentää ulkomaisia opintojaan vaihto-ohjelman tai oppilaitosten välisen sopimuksen piirissä suomalaisessa yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa; taikka
- osallistuu johonkin luotettavan organisaation järjestämään vaihto-ohjelmaan (esim. AFS, EF High School Year, Lions Clubs International, Rotary International, STS High School Foundation).

⁸ Opetus ja kulttuuriministeriön mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) ja kesäyliopistot. Vapaa sivistystyö ei ole tutkintotavoitteista eikä sen sisältöjä säädellä lainsäädännössä. Koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden ylläpitäjät. Vapaaseen sivistystyöhön kuuluu sekä erilaisiin arvopohjiin perustuvaa että neutraalia toimintaa. <<https://okm.fi/vapaa-sivistystyö>> (viitattu 7.4.2022)

3.3.5 Opintoja, joita ei hyväksytä

Tutkija- ja opiskelijalain mukaista oleskelulupaa ei myönnetä esimerkiksi niin sanotulle yksityisoppilaalle, jonka opiskelu perustuu hänen ja opetuksen tarjoajan väliseen sopimukseen, eikä yleensä oppisopimuskoulutukseen osallistumista varten.

Yksityisoppilas voi hakea tilapäistä oleskelulupaa ulkomaalaislain 45 §:n (720/2018) 1 momentin 3 kohdan mukaisen muun erityisen syyn perusteella. Luvan myöntäminen edellyttää, että hakijan toimeentulo on turvattu Suomessa mutta opiskelijoita koskeva sairausvakuutus edellytys ei koske ulkomaalaislain 45 §:n mukaisen luvan myöntämistä. Tarvittaessa asiakkaalle annettavassa neuvonnassa on tuotava esiin, että tällaisen oleskeluluvan haltijan asema Suomessa on varsin heikko. Sairausvakuutusta hakijalta ei edellytetä mutta tilapäisen luvan haltijana hän ei pääse julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin. Kyseiseen oleskelulupaan ei myöskään sisälly työnteko-oikeutta.

[Esimerkki: Ulkomaalainen ammattimuusikko oli tulossa Suomeen Sibelius-Akatemian professorina toimivan henkilön yksityisoppilaaksi. Hakija esitti selvitystä suunnitellusta opiskelustaan sekä toimeentulosevityksenä henkilökohtaisella tilillään olevan pankkitalletuksen. Hakijalle myönnettiin tilapäinen oleskelulupa UlkL 45 § 1 mom. 3 kohdan perusteella.]

Oppisopimuskoulutus on pääosin työpaikalla tapahtuvaa koulutusta, jossa suuri osa oppimistavoitteista saavutetaan käytännön työtehtävien yhteydessä. Oppisopimuskoulutus perustuu määräaikaiseen työsuhteeseen, mikä erottaa sen muusta opiskelusta. Oppisopimuskoulutukseen osallistuvalla ei pääsääntöisesti myönnetä tutkija- ja opiskelijalain mukaista oleskelulupaa opiskelua varten, vaikka tavoitteena olisi ammattitutkinnon suorittaminen. Oppisopimuskoulutusta ei katsota myöskään tutkija- ja opiskelijalain mukaiseksi työharjoitteluksi tai harjoitteluksi. Koska oppisopimuskoulutus tapahtuu työsuhteessa, ja siihen muun muassa sovelletaan kyseistä alaa koskevaa työehtosopimusta, tarvitsee oppisopimuskoulutukseen osallistuva kolmannen maan kansalainen yleensä työntekijän oleskeluluvan.⁹

Maahanmuuttoviraston tulkinnan mukaan oppisopimuskoulutukseen osallistuvalla voidaan pääsäännöstä poiketen myöntää tutkija- ja opiskelijalain mukainen oleskelulupa opiskelua varten, jos oppisopimuksella hankittavan osaamisen määrä on enintään puolet ammattitutkintoon tai -pätevyyteen hankittavasta osaamisesta. Jos määrä on yli puolet, on haettava työperusteista oleskelulupaa. Osaamisen hankkimisen tavat ja sisällöt on kirjattu kunkin opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). Maahanmuuttovirasto myös rinnastaa sellaisen oppisopimuskoulutukseen osallistumisen, jolla opiskelua varten myönnetyn oleskeluluvan haltija hankkii enintään puolet osaamisestaan, tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n 1 momentin 3 a kohdan mukaiseen tutkintoon

⁹ HE 232/2021 vp, s. 37: ”Ammatillista koulutusta voidaan suorittaa myös oppisopimuskoulutuksena, jolloin opiskelija on määräaikaisessa työsuhteessa ja oleskeluluvan [SIC] peruste arvioidaan työskentelyn perusteella”.

sisältyvään työharjoitteluun. Näin ollen oppisopimuskoulutukseen osallistumista ei lasketa mukaan kyseisen opiskelijan työnteko-oikeutta muutoin rajoittavaan 30 viikkotunnin enimmäisaikaan.

3.4 Opiskelijan toimeentuloedellytys

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttää, että opiskelija esittää selvityksen turvatusta toimeentulosta ensimmäiseksi vuodeksi siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. Opiskelijan toimeentulon on kuitenkin oltava turvattu koko opintojen keston ajan. Mikäli oleskelulupaa haetaan lyhyemmäksi ajaksi kuin vuodeksi, tulee opiskelijan esittää selvitys turvatusta toimeentulosta koko luvan keston ajaksi siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. Toimeentuloedellytys koskee sekä direktiivin mukaisen että kansallisen oleskeluluvan myöntämistä opiskelua varten.

Opiskelijan on oleskelulupaa hakiessaan esitettävä selvitys turvatusta toimeentulostaan vain ensimmäisen vuoden osalta, mutta hänen on huolehdittava turvatusta toimeentulostaan koko sen ajan, jolle lupa myönnetään. Luvan myöntämisen jälkeen Maahanmuuttovirasto valvoo toimeentuloedellytyksen sekä luvan myöntämisen muiden edellytysten täyttymistä ulkomaalaislain 212 §:n nojalla. Valvontaa käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä ohjeessa.

Maahanmuuttovirasto pitää opiskelijan toimeentuloa lähtökohtaisesti turvattuna, kun hänellä on käytettävissään nettomääräisenä vähintään 560 euroa kuukaudessa ja 6.720 euroa vuodessa. Jos hakijan tarkoituksena on turvata toimeentulonsa säästöillään, on tarvittavat varat oltava hakijan omalla pankkitilillä, ja kyseisestä tilistä on esitettävä tiliote. Tilin saldon lisäksi Maahanmuuttovirasto voi harkinnassaan kiinnittää huomiota tilitapahtumiin ja niiden uskottavuuteen myös pidemmällä aikavälillä. Sukulaisten, tuttavien tai työnantajien antamat lupaukset taloudellisesta tuesta eivät pääsääntöisesti riitä selvitykseksi toimeentulosta.

Toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota sekä hakijan käytössä olevien tulojen ja varojen määrään että niistä esitetyn selvityksen luotettavuuteen. Jos hakijan toimeentulostaan esittämää selvitystä ei voida pitää riittävän uskottavana tai luotettavana, ei hakijan toimeentuloa voida pitää turvattuna.

Jos hakijalle on myönnetty esimerkiksi valtion, järjestön tai oppilaitoksen stipendi tai apuraha, on hakemukseen liitettävä sitä koskeva päätös tai muu vastaava selvitys. Jos oppilaitos tarjoaa hakijalle opintososiaalisia etuuksia, ne vaikuttavat häneltä vaadittavaan muuhun rahoitukseen lähtökohtaisesti alla olevan taulukon mukaisesti:¹⁰

¹⁰ Täysi ylläpito sisältää asumisen ja ateriat koko oleskelun ajan sekä opiskelutarvikkeet.

Täysi ylläpito ja taskurahaa 110 €/kk	omavastuu 0 €/kk
Täysi ylläpito, ei taskurahaa	omavastuu 110 €/kk
Ilmainen asuminen ja ateriat koulupäivinä	omavastuu 195 €/kk
Ilmainen asuminen, ei aterioita	omavastuu 280 €/kk
Ei opintososiaalisia etuuksia	omavastuu 560 €/kk

3.5 Opiskelijan sairausvakuutusedellytys

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n 3 momentin ja 7 a §:n 4 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttää, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää on, että vakuutus kattaa lääkekustannukset.¹¹ Sekä direktiivin mukaisen että kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttää sairausvakuutusta.

Sairausvakuutuksella varmistetaan, että Suomeen opiskelemaan tulevalle kolmannen maan kansalaisella on turva sairaanhoidon kustannusten varalta. On opiskelijan oman edun mukaista, että hänellä on Suomessa oleskelunsa aikana vakuutus, joka korvaa mahdollisesta sairastumisesta tai tapaturmasta aiheutuneet kustannukset. Sairausvakuutus on opiskelua varten myönnettävän oleskeluluvan ehdoton edellytys. Oleskelulupaa ei myönnetä, jos hakija ei esitä selvitystä lain mukaisesta vakuutuksesta.

Sairausvakuutusta ei vaadita Quebecin provinssista Kanadasta tulevilta opiskelijoilta. Poikkeus perustuu Suomen ja Quebecin väliseen sosiaaliturvasopimusjärjestelyyn.¹²

Oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttää, että kolmannen maan kansalaisella on sairausvakuutus kaikkien niiden riskien varalta, joiden varalta Suomen kansalaiset on yleensä vakuutettu. Kolmannen maan kansalaiset opiskelijat eivät pääse Suomen sairausvakuutusjärjestelmän piiriin,

¹¹ Aiemmin ulkomaalaislain 46 §:ssä (486/2007) säädettiin lisäksi, että vakuutuksen tuli olla luotettavan ja vakavaraisen yhtiön myöntämä. Tätä vaatimusta ei ole enää tutkija- ja opiskelijalaissa.

¹² Kolmansien maiden kanssa tehdyissä sosiaaliturva- tai sairaanhoitosopimuksissa ainoastaan Québecin kanssa tehty sopimus koskee sairaanhoidon antamista. Suomen ja Québecin välisen sosiaaliturvajärjestelyn ja sen muutoksen (SopS 5-6/1988 ja 11/1988; SopS 69/1998) mukaan sopimuspuolen alueella tilapäisesti oleskelevilla opiskelijoilla on oikeus sairaanhoitoetuuksiin samoin edellytyksin kuin sopimuspuolen alueella asuvilla henkilöillä. Kyseisiltä opiskelijoilta ei siis vaadita sairausvakuutusta. Oleskelulupaa hakiessaan ja esimerkiksi terveyskeskuksessa asioidessaan opiskelijalla tulee olla Québecin asianomaisen vakuutuslaitoksen antama todistus oikeudesta sairaanhoitoetuuksiin (Q/SF 4 -todistus) sekä opiskelutodistus (un certificat d'inscription en tant qu' étudiant).

eivätkä aina myöskään julkisten terveystalvelujen piiriin. Siksi heillä on oltava muu kattava sairausvakuutus.

Vakuutuksen tulee kattaa sellaiset hoidot ja kustannukset, jotka Suomessa sisältyvät julkisiin terveystalveluihin ja sairausvakuutuksen kattamiin sairaanhoitokorvauksiin. Julkisessa terveydenhuollossa tämä tarkoittaa lähinnä kustannuksia, jotka aiheutuvat tutkimuksista ja hoidosta terveystalveluksessa ja sairaalassa. Sairausvakuutusjärjestelmässä tämä tarkoittaa kustannuksia, jotka katetaan sairaanhoitokorvauksilla eli muun muassa julkisista varoista osittain korvattavia yksityislääkärin tutkimuksia ja hoitoa.

Opiskelijan sairausvakuutuksessa ei yleensä pitäisi olla omavastuuta mutta vakuutuksen ehdoista johtuen pieni omavastuu voidaan kuitenkin hyväksyä. Tavanomainen matkavakuutus ei yleensä täytä opiskelijan sairausvakuutusedellytystä, sillä matkavakuutukset on yleensä tarkoitettu vain alle kolme kuukautta kestäviä matkoja varten.

Jos oleskelulupaa hakevalla opiskelijalla on eurooppalainen sairaanhoitokortti, joka on voimassa aiotun Suomessa oleskelun ajan, hän ei tarvitse muuta sairausvakuutusta. Eurooppalainen sairaanhoitokortti on todiste sairausvakuutuksesta kortin myöntäneessä maassa ja kortin haltijalla on oikeus saada tarvitsemaansa sairaanhoitoa oleskellessaan väliaikaisesti missä tahansa EU-maassa.

Alle kaksi vuotta Suomessa opiskelevalla on oltava sairausvakuutus, joka kattaa sairaanhoidosta aiheutuvia kustannuksia vähintään 120.000 euroon saakka. Vähintään kaksi vuotta Suomessa opiskelevalla on oltava vakuutus, joka kattaa ensisijaisesti lääkekustannukset.¹³ Tällöin vakuutuksen pitää kattaa sairaanhoidosta aiheutuvia kustannuksia vähintään 40.000 euroon saakka. Käytännössä myös nämä vakuutukset kattavat usein muitakin kustannuksia, mikä vastaa Suomen sairausvakuutuksen käytäntöä.

Alle kaksi vuotta	Väh. 120.000 eur sairaanhoidon kustannuksia
Kaksi vuotta tai pidempään	Väh. 40.000 eur sairaanhoidon kustannuksia, ensisijaisesti lääkekustannuksia

Sairausvakuutuksen on oltava voimassa koko Suomessa oleskelun ajan, myös silloin, jos opiskelija haluaa oleskella Suomessa lyhyen aikaa vielä lukuvuoden päättymisen jälkeen tai ennen sen alkamista. Vakuutuksen on oltava voimassa vähintään haettavan oleskeluluvan voimassaoloajan, tai

¹³ Kotikuntalain (201/1994) mukaan vähintään kahdeksi vuodeksi Suomeen ammatti- tai korkeakoulututkintoa suorittamaan tulevat ulkomaalaiset opiskelijat saavat yleensä kotikunnan Suomessa. Alle kaksi vuotta kestäviä opintoja suorittamaan tuleva ulkomaalainen ei yleensä saa kotikuntaa. Tästä huolimatta kaikki ulkomaalaiset opiskelijat ovat edelleen sairausvakuutusjärjestelmän ulkopuolella, koska heitä ei lain mukaan pidetä Suomessa vakinaisesti asuvina. Ks. tarkemmin laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (1573/1993).

jatkettavissa siten, että vakuutus kattaa kyseisen ajan. Kaksi vuotta tai pidempään voimassa olevien vakuutusten saatavuus on käytännössä heikko. Tämän vuoksi oleskelulupa voidaan myöntää, jos vakuutusta on mahdollista myöhemmin jatkaa koko oleskeluluvan voimassaoloajan kattavaksi. Vakuutusta ei saa sanoa irti Suomessa oleskelun aikana. Jos oleskeluluvan haltija sanoo vakuutuksensa irti Suomessa oleskellessaan, hän ei enää täytä luvan myöntämisedellytyksiä, mikä voi olla peruste oleskeluluvan peruuttamiselle.

Vakuutus on oleskeluluvan myöntämisedellytys, joten opiskelijalla pitää olla vakuutus oleskelulupaa hakiessaan. Vakuutuksen voi kuitenkin hankkia siten, että vakuutuskausi eli vakuutuksen voimassaolo alkaa vasta aiotusta Suomeen saapumispäivästä. Tarvittaessa opiskelijaa on neuvottava hankkimaan vakuutus tai jatkamaan sen voimassaoloa jo ennen oleskelulupahakemuksen vireillepanoa.

Sairaanhoidon kustannukset Suomessa kattavia mutta sisällöltään ja hinnaltaan vaihtelevia vakuutuksia on saatavilla useilta vakuutusyhtiöiltä sekä Suomessa että ulkomailla. Esimerkiksi vuoden voimassa olevan vakuutuksen hinnat vaihtelevat yleensä muutamasta sadasta eurosta yli tuhanteen euroon. Kaikissa maissa ei ole välttämättä saatavilla edellytetyn kaltaisia vakuutuksia. Opiskelijat voivat kuitenkin kansalaisuudestaan ja asuinmaastaan riippumatta hankkia sairausvakuutuksensa kansainvälisiltä vakuutusyhtiöiltä, joista monet tarjoavat vuoden kerrallaan voimassa olevia ja sisällöltään varsin kattavia vakuutuksia. Jos opiskelija on tulossa Suomeen jonkin vakiintuneen ja luotettavan vaihto-ohjelman kautta, sen järjestäjän mahdollisesti tarjoama vakuutusturva hyväksytään yleensä sellaisenaan.

3.6 Muita harkinnassa huomioitavia seikkoja

Kun harkitaan oleskeluluvan myöntämistä kolmannen maan kansalaiselle opiskelua varten, voidaan kokonaisharkinnassa kiinnittää huomiota laissa nimenomaisesti säädettyjen edellytysten lisäksi esimerkiksi hakijan kielitaitoon, olosuhteisiin kotimaassa, mahdolliseen työkokemukseen sekä aiempaan hakemushistoriaan Suomessa ja muissa EU-valtioissa.

Hakijan pitäisi ennen Suomeen saapumistaan hallita vähintään opiskelukielen perustaidot. Riittävän kielitaidon varmistaminen on ensisijaisesti oppilaitosten tehtävä. Oppilaitosten pitäisi huolehtia siitä, että opiskelemaan valitaan sellaisia ulkomaalaisia opiskelijoita, joiden kielitaito riittää opintojen suorittamiseen. Maahanmuuttovirasto voi kuitenkin tutkia, onko hakijan todellisena tarkoituksena tulla maahan juuri sillä perusteella, jolla hän hakee oleskelulupaa. Tällöin myös hakijan kielitaito sekä muut yksilölliset olosuhteet voivat olla merkityksellisiä seikkoja kokonaisharkinnassa.

Oleskelulupahakemuksen vastaanottava virkailija yleensä keskustelee hakijan kanssa opiskelukielellä. Virkailija voi kirjata UMA-järjestelmään asiointitilanteessa tekemiään havaintoja, mikäli hän katsoo, että niillä voi olla merkitystä päätösharkinnassa. Havainnot voivat koskea esimerkiksi hakijan kielitaitoa tai sen puutteita. Hakijan pitäisi myös täyttää oleskelulupahakemuksensa opiskelukielellä. Hakijan puutteellinen kielitaito voi tukea näkemystä, että hakijan todellisena tarkoituksena on tulla maahan

muusta kuin siitä syystä, jonka vuoksi hän hakee oleskelulupaa. Tällöin oleskelulupahakemus voidaan hylätä tutkija- ja opiskelijalain 11 §:n 2 momentin 6 kohdan nojalla.

Alaikäisen hakijan osalta vaaditaan pääsääntöisesti kaikkien huoltajien kirjallinen suostumus lapsensa Suomessa oleskelulle. Lisäksi päätöksenteossa on ulkomaalaislain 6 §:n edellyttämällä tavalla kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun. Kun oleskelulupaa haetaan lapsen Suomessa tapahtuvaa opiskelua varten, ja hänen huoltajiensa on tarkoitus oleskella ulkomailla, on harkinnassa otettava huomioon muun muassa se, miten lapsen asuminen ja huolenpito Suomessa on tarkoitus järjestää sekä se, onko hänellä Suomessa sukulaisia. Yleensä alaikäiset opiskelijat saapuvat Suomeen vakiintuneiden vaihto-ohjelmien kautta, jolloin myös lapsen olosuhteista ja huolenpidosta on yleensä huolehdittu asianmukaisesti. Oleskeluluvan myöntäminen lapselle muita kuin vaihto-ohjelmaan liittyviä opintoja varten on käytännössä suhteellisen harvinaista mutta kuitenkin mahdollista. Lapsen edun käsitettä ja arvioimista käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston erillisessä lapsen asian käsittelyä ja päätöksentekoa koskevassa ohjeessa.

3.7 Opiskelijan oleskeluluvan pituus, laji ja alkamispäivä

Opiskelua varten myönnettävän oleskeluluvan pituudesta ja lajista säädetään tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n 2 momentissa. Lainkohta koskee direktiivin mukaista oleskelulupaa mutta 7 a §:n 3 momentin mukaan sitä sovelletaan myös kansalliseen oleskelulupaun. Tutkinto-opiskelijaksi korkeakouluun hyväksytyille myönnetään jatkuva (A) oleskelulupa opintojen suorittamisen ajaksi ja jatkolupa jäljellä olevan opinto-oikeuden ajaksi. Muille kuin edellä tarkoitetuille opiskelijoille myönnetään kansallinen opiskelijan oleskelulupa tilapäisenä (B) opintojen suorittamisen ajaksi ja jatkolupa jäljellä olevien opintojen suorittamisen ajaksi. Jos opiskelija on hakenut oleskelulupaa vain lyhyemmälle ajalle, lupa myönnetään hakemuksen mukaiselle ajalle.

Ensimmäistä oleskelulupaa myönnettäessä on huomioitava ulkomaalaislain 53 §, jonka mukaan ensimmäinen oleskelulupa myönnetään enintään hakijan matkustusasiakirjan voimassaoloajaksi. Tämä ulkomaalaislain kohta koskee tutkija- ja opiskelijalain 3 §:n mukaisesti myös opiskelua varten myönnettäviä oleskelulupia. Matkustusasiakirjan voimassaoloaika rajoittaa vain ensimmäisen oleskeluluvan pituutta. Lupaa uusittaessa riittää, että matkustusasiakirja on voimassa luvan myöntämishetkellä. Tutkija- ja opiskelijalain perusteluissa korostetaan tarvetta tiedottaa matkustusasiakirjan voimassaoloa koskevasta vaatimuksesta, jotta se olisi ensimmäistä oleskelulupaa hakevan opiskelijan tiedossa, ja hän voisi varautua asiaan saadakseen luvan opintojensa keston ajalle (HE 232/2021 vp, s. 30). Jos Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvan 7 §:n 2 momentin mukaista pääsääntöä lyhyemmäksi ajaksi, matkustusasiakirjan voimassaolon tai muun syyn vuoksi, pitää luvan pituus perustella päätöksessä.

Opintojen keston arvioimiseksi on lain perusteluissa mainittu tavoitteellisia tai muutoin tyyppillisiä suoritusajkoja (HE 232/2021 vp, s. 14-16). Esimerkiksi alemman korkeakoulututkinnon tavoiteaika on kolme vuotta ja ylempään tutkinnon kaksi vuotta. Ammattikorkeakoulututkinnon tavoiteaika vaihtelee tutkinnon

laajuudesta riippuen kahdesta vuodesta neljään ja puoleen vuoteen. Kyseisistä tavoiteajoista on säädetty lailla tai määrätty lain nojalla oppilaitoksen tutkintosäännössä taikka opetussuunnitelmassa.

Lukion oppimäärän tavoitteellinen suoritus aika on lain mukaan kolme vuotta. Ammatillisille tutkinnoille ei ole säädetty tavoitteellista suoritus aikaa, mutta perustutkinnon tyyppillinen suoritus aika on noin kolme vuotta ja ammatti- sekä erikoisammattitutkintojen suoritus aika yleensä tätä lyhyempi. Ammatillisen koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, johon kirjataan myös opintojen tavoitteellinen suoritus aika. Käytännössä suunnitelma ei kuitenkaan tällä hetkellä tule suoraan Maahanmuuttoviraston tietoon, joten tavoiteajan selvittäminen edellyttää yleensä virastossa lisätoimenpiteitä.

Jos opiskelija ei valmistu tavoiteajassa, jolle oleskelulupa on myönnetty, hänelle voidaan hakemuksesta myöntää jatko-oleskelulupa opintojen loppuun saattamiseksi. Jatkolupaa hakiessaan opiskelijan on esitettävä selvitys jäljellä olevien opintojensa kestosta ja lupa voidaan myöntää jäljellä olevan opinto-oikeuden ajaksi. Jatkoluvan myöntämistä harkitessaan Maahanmuuttovirasto kiinnittää vakiintuneen käytäntönsä mukaan huomiota myös opintojen siihenastiseen etenemiseen ja tavoiteajan ylittymisen syihin.

Jos opiskelija haluaa oleskella Suomessa lyhyen aikaa opiskelunsa päättämisen jälkeen tai ennen aloittamista, voidaan se ottaa huomioon oleskeluluvan pituutta harkittaessa. Käytännössä luvan pituus voisi tällöin olla muutamia viikkoja opintoja pidempi. Yleensä pidennys tulisi kyseeseen vaihto-opiskelijoiden sekä muiden tutkinto-opiskelijoita lyhyemmäksi ajaksi Suomeen tulevien kohdalla. Hakijan toimeentulon on oltava turvattu ja sairausvakuutuksen voimassa tai uusittavissa koko oleskeluluvan voimassaoloajan. Jos opiskelijan toimeentulo perustuu vain oppilaitoksen tarjoamaan ylläpitoon, eikä opiskelijalla ole omia varoja, oleskelulupa myönnetään vain opintojen keston ajaksi.

Ensimmäinen oleskelulupa myönnetään yleensä alkamaan hakijan ilmoittamasta aiotusta maahan saapumispäivästä. Lupa voidaan myöntää alkamaan myös ratkaisupäivästä, esimerkiksi silloin, jos hakemus ratkaistaan vasta aiotun saapumispäivän jälkeen. Ensimmäistä oleskelulupaa ei myönnetä takautuvasti eli siten, että sen voimassaolo olisi alkanut ennen ratkaisupäivää. Jos ensimmäinen oleskelulupa myönnetään poikkeuksellisesti Suomesta käsin haettuna ulkomaalaislain 49 §:n 1 momentin 5 kohdan (1338/2011) perusteella, myönnetään se ratkaisupäivästä alkaen.

Jos on kyse opiskelua varten myönnettävässä jatkoluvasta, ja hakemus on pantu vireille ennen edellisen luvan voimassaolon päättymistä, myönnetään lupa yleensä edellisen luvan päättymispäivästä alkaen. Jos jatkolupahakemus on pantu vireille myöhässä, myönnetään lupa vakiintuneen käytännön mukaan ratkaisupäivästä alkaen. Edellisen oleskeluluvan laji tai peruste ei vaikuta jatkoluvan alkamisajankohtaan. Edellisen oleskeluluvan peruste on voinut olla myös muu kuin opiskelu.

4 Oleskelulupa työharjoittelua ja harjoittelua varten

4.1 Työharjoittelijan ja harjoittelijan määritelmät

Tutkija- ja opiskelijalain 4 §:n 4 kohdan mukaan työharjoittelijalla tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa työsuhteiseen harjoitteluun, jonka tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisesta toimintaympäristöstä. Saman pykälän 4 a kohdan mukaan harjoittelijalla puolestaan tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa harjoitteluohjelmaan, jossa suoritettava harjoittelu ei tapahdu työsuhteessa ja jossa tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä. Työharjoittelijan ja harjoittelijan erottaa se, onko kyseessä työsuhteessa tapahtuva työharjoittelu vai muuhun oikeussuhteeseen perustuva harjoitteluohjelma.

Suomeen työharjoitteluun tai harjoitteluun tuleva voi itse mieltää olevansa opiskelija myös Suomessa, jos hän opiskelee Suomen ulkopuolella ja työharjoittelu tai harjoittelu liittyy hänen opintoihinsa. Suomen lain kannalta kyse on kuitenkin työharjoittelusta tai harjoittelusta, eikä hakijalla ole Suomessa opiskelupaikkaa. Viisumilla tai viisumivapaasti Suomeen saapunut kolmannen maan kansalainen ei voi suorittaa Suomessa työharjoittelua eikä harjoittelua vaan hän tarvitsee oleskeluluvan.

Työharjoittelijan ja harjoittelijan voi käytännössä erottaa taustalla olevan kirjallisen sopimuksen perusteella. Molempien sopimusten sisältö on pääosin sama, mutta niissä on myös laissa säädettyjä eroja. 8 §:n 3 momentissa säädetään työharjoittelusta tehtävän sopimuksen ja 8 a §:n 2 momentissa harjoittelusta tehtävän sopimuksen sisällöstä. Sopimusten keskeinen ero on, että työharjoittelua koskevasta sopimuksesta pitää ilmetä 8 §:n 3 momentin 5 kohdan mukainen työharjoittelijan ja vastaanottavan yksikön välisen oikeussuhteen luonne eli se, että kyse on työsuhteessa tapahtuvasta työharjoittelusta. Sen sijaan harjoittelua koskevassa sopimuksessa on esitettävä 8 a §:n 2 momentin 5 kohdan mukainen selvitys harjoittelijan toimeentulosta, kuten apurahasta tai muista etuuksista.

4.2 Työharjoittelijan ja harjoittelijan oleskeluluvan pituus ja laji

Sekä työharjoittelua että harjoittelua varten myönnettävän oleskeluluvan pituus on tutkija- ja opiskelijalain 8 § 4 momentin ja 8 a §:n 4 momentin mukaan enintään 18 kuukautta. Kumpikin oleskelulupa myönnetään tilapäisenä (B).

Samalla perusteella voidaan myöntää uusi oleskelulupa vain, jos työharjoittelu tai harjoittelu ei ole vielä kestänyt 18 kuukautta. Yksittäistä työharjoittelua tai harjoittelua varten myönnettävien oleskelulupien yhteispituus ei saa ylittää 18 kuukautta, mikä on yksittäisen harjoittelun enimmäiskesto. Määräajan täytyminen ei kuitenkaan estä oleskeluluvan myöntämistä uutta toiseen sopimukseen perustuvaa työharjoittelua tai harjoittelua varten.

4.3 Työharjoittelijan ja harjoittelijan toimeentuloedellytys

Oleskeluluvan myöntäminen sekä työharjoittelijalle että harjoittelijalle edellyttää, että hakijan toimeentulo on turvattu. Työharjoittelijan on tutkija- ja opiskelijalain 8 §:n 2 momentin nojalla täytettävä toimeentuloedellytys työharjoittelusta saatavalla tulolla. Toimeentulo katsotaan turvatuksi, kun hänelle maksetaan vähintään kyseisen alan työehtosopimuksen mukaista harjoittelijan vähimmäispalkkaa. Jos kyseisellä alalla ei ole työehtosopimusta, katsotaan työharjoittelijan toimeentulo turvatuksi, kun hänen palkkansa on vähintään työttömyysturvalain työssäoloehdon mukaisen päivärahaoikeuden täyttävä määrä.

Muussa kuin työsuhteessa tapahtuvan harjoittelun osalta harjoittelijan on 8 a §:n 3 momentin nojalla täytettävä ulkomaalaislain 39 §:n mukainen toimeentuloedellytys siten, että pääasiallinen tulon lähde on harjoittelua varten annettava apuraha tai muu etuus. Muita etuuksia voivat olla esimerkiksi asumisetu ja matkatuki. Harjoittelijalle annettavien etuuksien on selvitävä harjoittelua koskevasta sopimuksesta.

Laki edellyttää, että harjoittelua varten annettavat etuudet ovat harjoittelijan pääasiallinen tulonlähde. Harjoittelijan toimeentulo voi niiden lisäksi koostua myös muista tuloista ja varoista, kuten hänen henkilökohtaisista säästöistään. Jotta laissa säädetty edellytys etuuksien pääasiallisuudesta täyttyy, pitää muiden tulojen ja varojen osuuden kuitenkin olla etuuksien osuutta pienempi.

4.4 Työharjoittelu ja harjoittelu, jota varten oleskelulupa voidaan myöntää

4.4.1 Korkeakoulututkinnon suorittaneen tai suorittavan työharjoittelu

Tutkija- ja opiskelijalain 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan oleskelulupa työharjoittelua varten myönnetään kolmannen maan kansalaiselle, jos oleskeluluvan hakemisen hetkellä on kulunut korkeintaan kaksi vuotta korkeakoulututkinnon suorittamisesta tai kolmannen maan kansalainen osallistuu opinto-ohjelmaan, joka johtaa korkeakoulututkintoon.

Hallituksen esityksen (HE 21/2018 vp, s. 55) mukaan kahden vuoden aikaraja on ehdoton, eikä siitä voi poiketa. Jos muuta ei ole näytetty, tutkinnon suorittamispäivänä pidetään tutkintotodistuksessa olevaa päiväystä. Oleskelulupahakemus täytyy panna vireille tuosta päivästä alkavan kahden vuoden määräajan kuluessa. Työharjoittelu voi ajallisesti sijoittua tuolle kahden vuoden jaksolle, sen yli tai sen jälkeen, riippuen, missä vaiheessa oleskelulupahakemus pannaan vireille ja työharjoittelu alkaa. Kahden vuoden määräaika koskee vain oleskelulupahakemuksen vireillepanoa, ei varsinaisen työharjoittelun suorittamista.

Oleskelulupa työharjoittelua varten voidaan myöntää myös silloin, kun hakija ei ole vielä suorittanut korkeakoulututkintoa ja työharjoittelu liittyy hänen korkeakouluopintoihinsa. Tällöin hakemuksessa on esitettävä selvitys siitä, miten työharjoittelu liittyy hakijan opintoihin.

4.4.2 Valtioiden väliseen sopimukseen tai vaihto-ohjelmaan sisältyvä työharjoittelu

Tutkija- ja opiskelijalain 8 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan oleskelulupa työharjoittelua varten myönnetään kolmannen maan kansalaiselle, jos työharjoittelu sisältyy valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan.

Kyseinen säännös vastaa aiemmin ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 11 kohdassa (909/2017) työharjoittelusta säädettyä. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp, s. 171) mukaan kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmilla tarkoitetaan esimerkiksi opetushallituksen, EU:n tai sen tukemien oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen ohjelmia. Valtioiden väliset sopimukset harjoitteluohjelmista voivat olla kahden- tai monenvälisiä sopimuksia.

4.4.3 Ulkomailla suoritettaviin opintoihin tai tutkintoon liittyvä työharjoittelu

Tutkija- ja opiskelijalain 8 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan oleskelulupa työharjoittelua varten myönnetään kolmannen maan kansalaiselle, jos hän on 18–30-vuotias ja suorittaa työharjoittelun, kun hän opiskelee ulkomaisessa korkeakoulussa suomen tai ruotsin kieltä, tai kun työharjoittelun ala vastaa hakijan opintoja tai tutkintoa. Tämän säännöksen perusteella oleskelulupa voidaan myöntää vaikka kyse ei olisikaan saman momentin 1 kohdassa tarkoitettua harjoittelusta. Säännös vastaa aiemmin ulkomaalaislain 77 §:n (1218/2013) 1 momentin 12 kohdassa työharjoittelusta säädettyä.

4.4.4 Harjoittelu muussa kuin työsuhteessa

Tutkija- ja opiskelijalain 8 a §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä muuta kuin työsuhteessa tapahtuvaa harjoittelua varten. Kyseisellä harjoittelulla tarkoitetaan osallistumista harjoitteluohjelmaan, joka perustuu Euroopan unionin ohjelmaan, valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan taikka julkisoikeudellisen yhteisön järjestämään ohjelmaan. Harjoittelulla on oltava koulutus- tai oppimistavoite, joka tukee kolmannen maan kansalaisen kehittymistä osaamisessaan.

Lain perustelujen mukaan harjoitteluohjelman ylläpitäjän tai mahdollistajan on oltava vakiintunut toimija, jolla on edellytykset toiminnan ylläpitämiseen. Lain perusteluissa mainitaan esimerkkinä Erasmus+ -ohjelman harjoittelu, valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan perustuva harjoittelu, julkisoikeudellisen yhteisön ohjelma, kuten Opetushallituksen Suomea Suomessa -ohjelma sekä Fullbrightin stipendiohjelmat, kuten Mid-Career Professional Development Program, Fullbright Distinguished Awards in Teaching ja U.S. Scholar Program.

Edellytykset järjestäjän tai ylläpitäjän osalta on tarkoitettu suhteellisen väljiksi, jotta tulevaisuudessa mahdollisesti aloitettaviin uusiin harjoitteluohjelmiin voitaisiin myöntää oleskelulupia. Lisäksi harjoittelu on haluttu rajata tiettyihin toimijoihin ja ohjelmiin, jotta työsuhteeseen perustumattoman harjoittelun määrä ja käyttö ei leviäisi käyttötarkoituksensa vastaisesti kaikenlaiseen mahdolliseen toimintaan (HE 232/2021 vp, s. 60).

5 Oleskelulupa vapaaehtoistoimintaa varten

5.1 Vapaaehtoistoiminnan määritelmä ja muodot

Vapaaehtoistoimintaan osallistumista varten voidaan myöntää oleskelulupa tutkija- ja opiskelijalain 9 §:n perusteella. Sen 1 momentissa säädetään oleskeluluvasta direktiivin tarkoittamaa EU:n vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvaa toimintaa varten ja 2 momentissa niin sanotusta kansallisesta oleskeluluvasta muuta vapaaehtoistoimintaa varten, joka perustuu Suomen ja toisen valtion väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan.

EU:n vapaaehtoishjelmissä on käytännössä kyse Euroopan solidaarisuusjoukkojen (European Solidarity Corps, ESC) järjestämästä vapaaehtoistoiminnasta. Mitään muuta kuin EU:n vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvaa toimintaa varten ei voida myöntää oleskelulupaa 9 §:n 1 momentin perusteella.

Muita vakiintuneiden ja luotettavien järjestäjien vapaaehtoishjelmia, joita varten voidaan myöntää 2 momentin mukainen kansallinen oleskelulupa, ovat esimerkiksi Maailmanvaihto ry:n, ICYE Finlandin, AIESEC:n (Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales), japanilaisen IIP-järjestön (International Internship Program) sekä IYF ry:n (International Youth Fellowship) vapaaehtoishjelmat.

5.2 Sopimus vapaaehtoistoiminnasta ja toimeentuloedellytys

Oleskeluluvan myöntäminen unionin vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa varten edellyttää, että toimintaan osallistuva on tehnyt vastaanottavan yksikön kanssa sopimuksen, joka sisältää seuraavat tutkija- ja opiskelijalain 9 §:n 1 momentin mukaiset tiedot:

- 1) kuvaus vapaaehtoishjelmasta;
- 2) vapaaehtoistoiminnan kesto;
- 3) vapaaehtoistoiminnan sijainti ja valvontaolosuhteet;
- 4) vapaaehtoistoimintaan käytettävä aika;
- 5) varat, joilla katetaan kolmannen maan kansalaisen toimeentulo- ja majoituskulut, sekä koko oleskelun ajan taskurahana annettava vähimmäismäärä;
- 6) tarvittaessa koulutus, jota kolmannen maan kansalaiselle annetaan vapaaehtoistoiminnan suorittamista varten.

Edellä mainitut tiedot on 9 §:n 2 momentin mukaan esitettävä myös muusta kuin unionin vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvasta vapaaehtoistoiminnasta. Lisäksi toiminnan on perustuttava Suomen toisen valtion kanssa tekemään sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan.

Käytännössä lain edellyttämät tiedot sisältävä sopimus vapaaehtoistoiminnasta voi esimerkiksi olla vastaanottavan yksikön ja

toimintaan osallistuvan henkilön välinen Volunteering Agreement -asiakirja, joka perustuu Euroopan komission laatimaan malliin. Tarvittaessa kyseisen asiakirjan sijaan tai sen lisäksi voi esittää muuta asiakirjaselvitystä, kuten vastaanottavan yksikön laatiman kutsukirjeen ja tarvittaessa myös rahoituspäätöksen. Useat asiakirjat yhdessä voivat muodostaa laissa tarkoitetun sopimuksen, jos ne sisältävät lain edellyttämät tiedot.

Toimeentuloedellytyksestä säädetään 9 §:n 3 momentissa. Sen mukaan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että vapaaehtoistoimintaan tulevan toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. EU:n rahoituslähteeseen perustuvaan vapaaehtoistoimintaan osallistuvan toimeentuloa voidaan yleensä pitää turvattuna hänelle toiminnan puitteissa tarjottavan ylläpidon ja käyttörahan johdosta.

Muuhun vapaaehtoistoimintaan osallistuvan toimeentuloa voidaan yleensä pitää turvattuna, jos vastaanottava yksikkö on vakiintunut tai muutoin luotettavaksi arvioitu toimija, jolta hakija saa riittävää taloudellista tukea, kuten majoituksen, ateriat sekä käyttörahaa päivittäisiin henkilökohtaisiin menoihinsa. Yleensä taloudellinen tuki määritellään vapaaehtoistoinnasta tehtävässä sopimuksessa. Jos vastaanottavaa yksikköä ei voida pitää riittävän vakiintuneena, tai sen tarjoamaa taloudellista tukea riittävänä, voidaan toimeentuloharkinnassa ottaa huomioon myös hakijan muut mahdolliset tulot ja varat, esimerkiksi hänen henkilökohtaiset säästönsä.

5.3 Oleskeluluvan pituus ja laji

Vapaaehtoistoimintaa varten myönnettävän oleskeluluvan enimmäispituus on tutkija- ja opiskelijalain 9 §:n 4 momentin mukaan yksi vuosi. Lupa myönnetään aina tilapäisenä (B). Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on aina selvästi tilapäinen peruste maassa oleskelulle. Käytännössä esimerkiksi EU:n vapaaehtoistoiminnan jaksot voivat kestää kahdesta viikosta yhteen vuoteen ja niihin voivat osallistua 17–30 -vuotiaat eli osallistuminen on saatettava loppuun ennen kuin osallistuja täyttää 31 vuotta.

6 Oleskelulupa työloimasopimuksen perusteella

Tutkija- ja opiskelijalain 9 a §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä työloimasopimuksen, eli niin sanotun Working Holiday -sopimuksen perusteella. Lupa voidaan myöntää, kun hakijan kansalaisuusvaltion ja Suomen valtion välillä on tehty työloimasopimus, ja hakija täyttää sopimuksessa määrätyt edellytykset. Lisäksi hakijan on täytettävä oleskeluluvan myöntämisen yleiset edellytykset ja hänen toimeentulonsa oltava turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti. Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä (B) enintään työloimasopimuksessa määrätyksi ajaksi.

Lain perustelujen mukaan työloimasopimuksella tarkoitettaisiin kaikkia instrumentteja, joilla valtiot sitoutuvat kyseiseen yhteistyöhön. Työloimasopimusten ehdot ja siten myös oleskeluluvan myöntämisedellytykset vaihtelevat sopimuksittain. Työloimasopimuksissa voidaan määrätä esimerkiksi työlomaan osallistuvan ikärajan tai työloman kestosta. Myös työnteko-oikeus määräytyy kunkin työloimasopimuksen perusteella.

7 Oleskelulupa työnhakua ja yritystoimintaa varten

Tutkija- ja opiskelijalain 10 §:ssä säädetään niin sanotusta työnhakuluvasta eli työnhakua tai yritystoimintaa varten myönnettävästä oleskeluluvasta, kun 6, 6a, 7 tai 7a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan nojalla Suomessa oleskellut tutkija on saattanut tutkimustoimintansa loppuun tai opiskelija on suorittanut tutkinnon Suomessa. Luvan tarkoituksena on antaa hänelle aikaa löytää Suomesta työpaikka tai aloittaa yritystoiminta. Lupaa on 10 §:n 1 momentin mukaan haettava viiden vuoden kuluessa tutkimusta tai opiskelua varten myönnetyn luvan päättymisestä.

Oleskeluluvan myöntäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten edellyttää 10 §:n 2 momentin mukaan, että hakijan toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti. Lupaa myöntäessään Maahanmuuttovirasto soveltaa opiskelijoita koskevaa ohjeellista toimeentulotasoa sekä entisten tutkijoiden että entisten opiskelijoiden kohdalla.

Oleskelulupa myönnetään tutkija- ja opiskelijalain 10 §:n 3 momentin mukaan tilapäisenä tai jatkuvana edellisen luvan lajista riippuen. Oleskelulupa myönnetään enintään kahdeksi vuodeksi, mikä on tällä perusteella tapahtuvan maassa oleskelun enimmäiskesto sisältäen mahdolliset samalla perusteella myönnettävät jatkoluvat. Lupa voidaan myöntää kolmessa osassa siten, että jokaisen luvan kesto on vähintään kuusi kuukautta, kolmen vuoden sisällä ensimmäisen tällä perusteella myönnetyn luvan myöntämisestä. Uusi Suomessa suoritettu tutkinto tai loppuun saatettu tutkimus oikeuttaa edellytysten täytyessä uuteen työnhakulupaan. Tuolloin kuitenkin oikeus edelliseen työnhakulupaan päättyy, vaikka luvasta olisi jokin osa käyttämättä.

4 momentin mukaan, jos todistusta tai muuta asiakirjaa tutkinnosta tai tutkimustoiminnan loppuun saamisesta ei ole saatavilla ennen opiskelua tai tutkimusta varten myönnetyn oleskeluluvan päättymistä, ja muut oleskeluluvan edellytykset täyttyvät, hakija saa oleskella maassa kohtuullisen ajan tällaisen asiakirjan tai vahvistuksen toimittamista varten. Kohtuullista aikaa ei ole laissa tai sen esitöissä tarkemmin määritelty, mutta lain perusteluissa mainitaan, että asiakirjan tai vahvistuksen odottaminen saattaa kestää pisimmillään useita kuukausia (HE 21/2018 vp, s. 57). Tuo huomioon ottaen kohtuullisen ajan pituutta on arvioitava tapauskohtaisesti ja huomioitava myös se, onko hakija ryhtynyt asiakirjan tai vahvistuksen hankkimiseksi tarvittaviin toimiin ilman aiheetonta viivytystä.

Yleensä oleskelulupa myönnetään hakijalle, jonka aikomuksena on tosiasiallisesti oleskella Suomessa. Tätä voidaan pitää lähtökohtana myös työnhakua ja yritystoimintaa varten myönnettävän oleskeluluvan kohdalla. Hakijan aikomusta oleskella pääasiassa Suomessa on arvioitava tapauskohtaisesti. Erityisesti tämän lupaperusteen kohdalla, kun otetaan huomioon luvan tarkoitus ja luonne, hakijan aikomukseen voidaan suhtautua joustavasti. Monia työnhakuun ja yritystoiminnan käynnistämiseen tai harjoittamiseen liittyviä toimenpiteitä voi käytännössä tehdä myös Suomen ulkopuolelta käsin. Tällöinkin oleskeluluvan myöntäminen voi yksittäisessä tapauksessa olla perusteltua, jotta lupa mahdollistaa Suomessa oleskelun joustavasti, kun työnhaku tai yritystoiminta vaatii henkilökohtaista läsnäoloa.

Toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa voidaan 10 §:n mukaisen oleskeluluvan kohdalla ottaa huomioon myös hakijan tulot esimerkiksi sellaisesta osa-aikatyöstä, joka ei riittäisi perusteeksi työperusteisen oleskeluluvan myöntämiseen.

Vakiintuneen hallintokäytännön mukaan hakuperustetta ei yleensä voi vaihtaa kesken asian käsittelyn, sillä eri perusteet muun muassa edellyttävät erilaisia selvitys- ja käsittelytoimenpiteitä. Pääsäännöstä poiketen 10 §:n mukaista lupaa koskevan hakemuksen kohdalla hakuperusteen vaihtamiseen on yleensä mahdollista suhtautua joustavammin. Jos hakija löytää työpaikan ennen kuin hänen oleskelulupahakemuksensa on ratkaistu, ja toimittaa vireillä olevan hakemuksensa liitteeksi selvitystä työsuhteestaan, on vakiintuneen käytännön mukaan perustetta yleensä mahdollista vaihtaa työnhausta työnteoksi. Tällöin uusi hakuperuste on yleensä ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 8 kohdan (437/2019) mukainen Suomessa tutkinnon tai tutkimuksen loppuun saattaneelle myönnettävä muu oleskelulupa ansiotyötä varten.

8 Hakemuksen hylkääminen

8.1 Ehdottomat hylkäysperusteet

Tutkija- ja opiskelijalain 11 §:ssä säädetään oleskelulupahakemuksen hylkäysperusteista. Ne koskevat kaikkia tuon lain mukaisia oleskelulupia. Osa perusteista on ehdottomia ja osa harkinnanvaraisia. Hylkäysperusteet koskevat ensimmäisen oleskeluluvan myöntämistä. Jos on kyse luvan uusimisesta, eli jatkoluvan myöntämisestä, on 11 §:n sijaan sovellettava 12 §:n mukaisia perusteita jättää oleskelulupa uusimatta. Hakemuksen hylkäys- ja oleskeluluvan uusimatta jättämisperusteet ovat pääosin samankaltaisia.

11 §:n 1 momentti sisältää hakemuksen ehdottomat hylkäysperusteet. Sen mukaan oleskelulupahakemus on *hylättävä*, jos:

- 1) 6, 6 a, 7, 7 a, 8, 8 a, 9, 9 a tai 10 §:ssä säädetyt edellytykset eivät täyty;
- 2) *esitetyt asiakirjat on hankittu vilpillisin keinoin, ne on väärennetty tai niitä on muutettu; tai*
- 3) *kolmannen maan kansalaista pidetään uhkana yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle.*

Momentin ensimmäinen kohta voi esimerkiksi opiskelijan kohdalla tarkoittaa tilannetta, jossa hakijan opinnot eivät ole sellaisia, joita varten oleskelulupa voidaan ylipäätään myöntää, korkeakouluopiskelija ei ole suorittanut häneltä vaadittuja lukukausimaksuja, hakijan toimeentulo ei ole turvattu tai hänellä ei ole vaaditun kaltaista sairausvakuutusta.

Toinen kohta tarkoittaa tilannetta, jossa oleskelulupahakemukseen liittyen esitetään asiakirja tai asiakirjoja, jotka todetaan vilpillisin keinoin hankituiksi, väärennetyiksi tai muutetuiksi. Kyseessä voi olla mikä tahansa hakijan esittämä asiakirja, jolla hän pyrkii vaikuttamaan hakemuksensa käsittelyyn; esimerkiksi matkustusasiakirja, selvitys opinto-oikeudesta, harjoittelusta tai vapaaehtoistoiminnasta, tiliote, muu selvitys toimeentulosta tai selvitys

sairausvakuutuksesta.¹⁴ Käytännössä hakemuksen hylkääminen tällä perusteella edellyttää painavaa näyttöä asiakirjaväärennöksestä tai muusta vilpillisestä menettelystä.

Monien asiakirjojen varsinaista aitoutta ei ole käytännössä mahdollista tutkia eikä tällöin ole myöskään mahdollista saada virallista arviota siitä, että asiakirja olisi väärennetty. Tästä huolimatta hakijan menettelyä voidaan pitää 2 kohdan tarkoittamana, jos hänen esittämässään asiakirjassa voidaan havaita selkeitä väärennöksen tunnusmerkkejä. Mikäli oleskelulupahakemus sen vuoksi hylätään, on päätöksen perusteluissa selostettava riittävän tarkasti, mihin seikkoihin asiakirjan aitoutta koskeva arvio perustuu ja millä tavalla arviointi on suoritettu.

8.2 Harkinnanvaraiset hylkäysperusteet

11 §:n 2 momentissa säädetään perusteista, joilla oleskelulupahakemus voidaan hylätä. Suurin osa harkinnanvaraisista perusteista liittyy epäkohtiin vastaanottavassa yksikössä, eli esimerkiksi opiskelijan kohdalla oppilaitoksessa (2 momentin 1-5 kohdat). Hakemus voidaan hylätä myös silloin, jos voidaan osoittaa, että kolmannen maan kansalainen tulee maahan muista kuin niistä syistä, joiden vuoksi hän hakee maahanpääsyä (2 momentin 6 kohta).

Vastaanottavaan yksikköön liittyvien hylkäysperusteiden soveltuminen on käytännössä suhteellisen harvinaista. Käytännössä useimmat 2 momentin kohdat soveltunevat useimmiten muihin lupaperusteisiin kuin opiskeluun. Sanamuotonsa puolesta kaikkia kohtia voi kuitenkin soveltaa kaikkiin tutkija- ja opiskelijalain mukaisiin oleskelulupiin.

Kun yksittäisessä tapauksessa harkitaan 2 momentin 4 kohdan soveltamista eli sitä, että vastaanottava yksikkö olisi perustettu tai toimisi pääasiassa maahantulon helpottamista varten, olisi yksikössä havaittava poikkeuksellisia seikkoja, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä toiminnasta. Seikkojen olisi muodostettava painava ja perusteltu aihe kyseenalaistaa yksikön toiminnan tarkoituksensa. Kyse on aina tapauskohtaisesta kokonaisuuskäytännöstä. Vastaanottavaan yksikköön liittyviä merkityksellisiä havaintoja on kuvattava päätöksessä mahdollisimman tarkasti.

2 momentin 6 kohdassa säädetään tilanteesta, jossa hakijan oma toiminta herättää epäilyjä hänen todellisesta tarkoituksestaan tulla maahan. Kyse on käytännössä maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämisestä. Kyseinen säännös ja sen mukainen harkinta rinnastuu osittain ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentin sääntöön, jonka mukaan ”oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä

¹⁴ KHO katsoi työntekijän oleskelulupaa koskevassa ratkaisussaan 18.6.2020, 839/2/20, T 2658, että UIKL 36 §:n 2 momentti oli sovellettavissa silloin, kun hakija esitti väärennetyn asiakirjan tarkoituksenaan vaikuttaa hakemuksensa käsittelyyn. KHO:n mukaan sillä ei ollut ratkaisevaa merkitystä, oliko väärennetyllä asiakirjalla tosiasiallista vaikutusta ja missä määrin oleskeluluvan myöntämiseen. Maahanmuuttovirasto katsoo, että väärennetyyn asiakirjaan voi suhtautua samalla tavalla myös tutkija- ja opiskelijalain 11 §:ää ja 12 §:ää sovellettaessa, eli väärennetyn asiakirjan tosiasiallisesta merkityksestä riippumatta hakemus on hylättävä, tai lupa peruutettava taikka jätettävä uusimatta, kun hakija pyrkii tuolla asiakirjalla vaikuttamaan asian käsittelyyn.

ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen”.

Vaikka ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentin sekä tutkija- ja opiskelijain 11 §:n 2 momentin 6 kohdan mukainen harkinta muistuttavat pääosin toisiaan, on niiden välillä huomioitava säännösten erilainen painoarvo harkinnassa. Ulkomaalaislain mukaan hakemuksen hylkäämiseen riittää ”perusteltu aihe epäillä”, mutta tutkija- ja opiskelijalaki edellyttää, että siinä tarkoitettu hakijan menettely ”voidaan osoittaa”. Jälkimmäisessä tapauksessa päätöksen tueksi vaaditaan vahvempia perusteita. Kun harkitaan tutkija- ja opiskelijalain mukaisen oleskeluluvan epäämistä sääntelyn kiertämisen vuoksi, on sovellettava viimeksi mainittua säännöstä. Ulkomaalaislain 36 § ei sovellu näihin tilanteisiin. Käytännössä ulkomaalaislain 36 §:n soveltamisesta kertynyttä oikeuskäytäntöä sekä muuta osaamista voi kuitenkin käyttää suunta-antavana apuvälineenä myös tutkija- ja opiskelijain mukaisessa harkinnassa, kunhan huomioidaan, että näyttökynnys on jälkimmäisen kohdalla korkeampi.

3 momentin mukaan 10 §:ssä tarkoitettua oleskelulupaa, eli niin sanottua työnhakulupaa, koskeva hakemus voidaan hylätä, jos mainitussa pykälässä säädetyt edellytykset eivät täyty, hakija ei enää täytä maahantulon ja maassa oleskelun edellytyksiä, tai 1 momentin 2 tai 3 kohta tulisi sovellettavaksi.

4 momentissa korostetaan tapauskohtaisen kokonaisharkinnan sekä suhteellisuusperiaatteen noudattamista, kun sovelletaan harkinnanvaraisia hylkäysperusteita, eli 11 §:n 2 tai 3 momenttia. Oleskelulupahakemuksen hylkäämisen on jokaisessa yksittäistapauksessa oltava oikeassa suhteessa hylkäämisellä tavoiteltuihin päämääriin nähden.

9 Oleskeluluvan uusiminen

9.1 Yleistä jatkoluvan hakemisesta ja myöntämisestä

Ulkomaalaislain 54 §:n (121/2018) 1 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ovat edelleen olemassa. Kyseinen ulkomaalaislain kohta koskee myös tilannetta, jossa edellinen määräaikainen oleskelulupa on myönnetty tutkija- ja opiskelijalain perusteella.

Ulkomaalaislain 54 §:n 7 momentin mukaan uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Näin ollen kolmannen maan kansalainen, jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupa tutkija- ja opiskelijalain perusteella, voi halutessaan hakea uutta oleskelulupaa myös jollakin muulla perusteella. Vastaavasti kolmannen maan kansalainen, jolle on myönnetty määräaikainen oleskelulupa jollakin muulla perusteella, voi halutessaan hakea uutta oleskelulupaa tutkija- ja opiskelijalain mukaisella perusteella.

Jatkolupien osalta tässä ohjeessa keskitytään tilanteisiin, joissa uutta oleskelulupaa haetaan tutkija- ja opiskelijalain mukaisella perusteella. Tutkija- ja opiskelijalaissa käytettävä termi, ”oleskeluluvan uusiminen”, tarkoittaa

tilannetta, jossa sekä edellinen että haettu uusi oleskelulupa perustuvat kyseiseen lakiin. Jos edellinen lupa on myönnetty, tai uutta lupaa on haettu esimerkiksi jollakin ulkomaalaislaissa säädetyllä perusteella, kyse ei ole tutkija- ja opiskelijalain tarkoittamasta oleskeluluvan uusimisesta. Tutkija- ja opiskelijalain nojalla myönnettävän jatkoluvan pituutta ja lajia on käsitelty edempänä tässä ohjeessa, kunkin lupaperusteen kohdalla.

Ulkomaalaislain 60 §:n (121/2018) 2 momentin mukaan jatkolupaa voi hakea vain Suomessa. Ulkomailla Suomen edustustoon jätettävää jatkolupahakemusta käsitellään uutena ensimmäistä oleskelulupaa koskevana hakemuksena. Hakemuksesta muun muassa peritään ensimmäistä oleskelulupahakemusta koskeva käsittelymaksu ja hakijalle mahdollisesti myönnettävä oleskelulupa myönnetään pääsääntöisesti aiotusta maahan saapumispäivästä alkaen.

Oleskeluluvan uusimista harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota tutkija- ja opiskelijalain 12 §:n sääntelyyn, joka koskee oleskeluluvan peruuttamista tai uusimatta jättämistä. Kyseisessä lainkohdassa säädetään ehdottomista ja harkinnanvaraisista perusteista, joiden vuoksi tuon lain mukainen oleskelulupa on *jätettävä* uusimatta tai *voidaan jättää* uusimatta. Käytännössä luvan uusimatta jättäminen tarkoittaa jatkoluvan epäämistä. Tutkija- ja opiskelijalaki lähestyy jatkoluvan myöntämistä hakemuksen hylkäämisperusteista käsin. Näin ollen tutkija- ja opiskelijalain mukaisella perusteella myönnetty oleskelulupa voidaan uusida, eli jatkolupa myöntää, jos tuon lain mukaiset luvan myöntämisedellytykset edelleen täyttyvät, eikä asiassa ilmene 12 §:n mukaista perustetta jättää lupa uusimatta. 12 §:n mukaiset perusteet jättää oleskelulupa uusimatta ovat pääosin samankaltaisia kuin 11 §:n mukaiset ensimmäistä oleskelulupahakemusta koskevat hylkäysperusteet. Myös jako ehdottomiin ja harkinnanvaraisiin perusteisiin on pääosin samankaltainen.

Oleskeluluvan uusimatta jättämistä koskeva 12 § soveltuu vain tilanteisiin, joissa edellinen oleskelulupa on myönnetty jollakin lain 6-10 §:n mukaisista perusteista, ja myös uutta oleskelulupaa haetaan jollakin niistä (tutkimus, opiskelu, työharjoittelu, harjoittelu, vapaaehtoistoiminta, työloma tai tutkinnon suorittaneet taikka tutkimustoiminnan lopettaneen työnhaku tai yritystoiminta). Mikäli edellisen oleskelulupansa esimerkiksi ulkomaalaislaissa säädetyllä, perusteella saanut hakee uutta oleskelulupaa tutkija- ja opiskelijalain mukaisella perusteella, on harkinnassa 12 §:n sijaan kiinnitettävä huomiota 11 §:n mukaisiin hakemuksen hylkäysperusteisiin. Vastaavasti 12 §:ää ei sovelleta myöskään tilanteessa, jossa tuon lain perusteella oleskelulupansa saanut hakee uutta oleskelulupaa jollakin muulla kuin tutkija- ja opiskelijalain mukaisella perusteella.

9.2 Oleskeluluvan peruuttaminen ja uusimatta jättäminen

9.2.1 Ehdottomat perusteet

Tutkija- ja opiskelijalain 12 §:n 1 momentin 1-3 kohdissa säädetään perusteista, joilla oleskelulupa on *peruutettava tai jätettävä uusimatta*. Kyseiset perusteet ovat ehdottomia eli sellaisen täyttyessä tutkija- ja opiskelijalain mukainen oleskelulupa on aina peruutettava tai jätettävä uusimatta:

- 1) hakija ei enää täytä 6-10 §:ssä säädettyjä edellytyksiä;
- 2) esitetty oleskelulupa tai asiakirja on hankittu vilpillisin keinoin, se on väärennetty tai sitä on muutettu; tai
- 3) kolmannen maan kansalainen oleskelee Suomessa muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka perusteella hänelle on myönnetty oleskelulupa.

Ensimmäinen kohta viittaa 6-10 §:iin, joissa säädetään oleskelulupien myöntämisedellytyksistä. Samat edellytykset koskevat sekä ensimmäisen oleskeluluvan myöntämistä että luvan uusimista.

Toinen kohta koskee tilannetta, jossa oleskelulupahakemukseen liittyen esitetään asiakirja tai asiakirjoja, jotka todetaan vilpillisin keinoin hankituiksi, väärennetyiksi tai muutetuiksi. Kyseessä voi olla mikä tahansa hakijan esittämä asiakirja, jolla hän pyrkii vaikuttamaan hakemuksensa käsittelyyn; esimerkiksi matkustusasiakirja, opiskelijan selvitys opinto-oikeudesta tai sairausvakuutuksesta, tiliote tai muu selvitys toimeentulosta.

Käytännössä monien asiakirjojen varsinaista aitoutta ei ole mahdollista tutkia eikä saada virallista arviota siitä, että asiakirja olisi väärennetty. Tästä huolimatta hakijan menettelyä voidaan pitää 2 kohdan tarkoittamana, jos hänen esittämässään asiakirjassa havaitaan ilmeisiä väärennöksen tunnusmerkkejä. Mikäli oleskelulupahakemus sen vuoksi hylätään, on päätöksen perusteluissa mahdollisimman tarkasti selostettava, mihin seikkoihin asiakirjan aitoutta koskeva arvio perustuu, ja miten arviointi on tehty. Asiakirjojen aitouden arviointi tapahtuu pääosin samalla tavalla ja samankaltaisten kriteerien perusteella kuin ensimmäisen hakemuksen hylkäämistä koskevan harkinnan yhteydessä. Keskeisenä erona on kuitenkin se, että luvan peruuttamista tai uusimatta jättämistä harkittaessa asiakas on yleensä Suomessa ja alkuperäinen asiakirja on tarvittaessa mahdollista pyytää Maahanmuuttovirastoon tarkempaa tutkimusta varten. Tarvittaessa Maahanmuuttovirasto voi myös kääntyä Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion puoleen ja pyytää sen lausuntoa asiakirjan aitoudesta.

Kolmannessa kohdassa on kyse maassa oleskelua koskevan sääntelyn kiertämisestä. Tällöin hakijaan kohdistuu painavia epäilyjä siitä, että hänen Suomessa oleskelunsa todellinen tarkoitus on jokin muu kuin se, jonka perusteella hänelle on myönnetty oleskelulupa. Hakijan esimerkiksi epäillään käyttävän opiskelua keinotekoisena järjestelynä saadakseen perusteen maassa oleskelulle. Käytännössä on oletettavaa, että näissä tilanteissa todellinen maassa oleskelun peruste on yleensä työnteko mutta muutkin perusteet ovat mahdollisia.

9.2.2 Harkinnanvaraiset perusteet

Tutkija- ja opiskelijalain 12 §:n 2 momentin 1-7 kohdissa säädetään harkinnanvaraisista perusteista, joilla 6-10 §:n perusteella myönnetty oleskelulupa voidaan *peruuttaa tai jättää uusimatta*. Niitä koskevassa tapauskohtaisessa harkinnassa on huomioitava laajasti hakijan olosuhteet ja

muut asiaan vaikuttavat seikat. Osa harkinnanvaraisista perusteista liittyy epäkohtiin vastaanottavassa yksikössä ja osa hakijan omaan toimintaan.

Vastaanottavassa yksikössä eli esimerkiksi oppilaitoksessa esiintyviin epäkohtiin liittyvistä perusteista säädetään 12 §:n 2 momentin 1-5 kohdissa. Käytännössä vastaanottavaan yksikköön liittyvien perusteiden soveltuminen on oletettavasti suhteellisen harvinaista. Yksittäisessä tapauksessa sovellettavaksi voisi tulla esimerkiksi 2 momentin 4 kohta, eli vastaanottava yksikkö on perustettu tai toimii pääasiassa maahantulon helpottamista varten. Tällöin esimerkiksi oppilaitoksessa olisi havaittu poikkeuksellisia piirteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisen oppilaitoksen toiminnasta ja muodostavat perustellun aiheen kyseenalaistaa sen toiminnan tarkoituksensa. Kyse on aina tapauskohtaisesta kokonaisharkinnasta ja vastaanottavaan yksikköön liittyviä merkityksellisiä seikkoja on kuvattava päätöksessä mahdollisimman tarkasti. Muut vastaanottavaan yksikköön liittyvät 2 momentin kohdat soveltunevat käytännössä useimmiten muihin lupaperusteisiin kuin opiskeluun. Sanamuotonsa puolesta kaikkia kohtia voi kuitenkin soveltaa kaikkiin tutkija- ja opiskelijalain mukaisiin oleskelulupiin.

Hakijan omaan toimintaan liittyvistä perusteista säädetään 12 §:n 2 momentin 6-7 kohdissa. Niiden mukaan oleskelulupa voidaan peruuttaa tai jättää uusimatta, jos opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja tai hänen opiskelunsa ei edisty riittävällä tavalla, hänen toimeentulonsa ei ole turvattu tai hänen vakuutuksensa ei ole voimassa; taikka häntä pidetään uhkana yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle.

Taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevilla aikarajoilla tarkoitetaan 14 §:n mukaista opiskelijan rajoitettua työnteko-oikeutta, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä ohjeessa. Opintojen riittävää etenemistä on arvioitava suhteessa opintojen tavoiteltuun suoritus aikaan sekä opintosuoritusten tavanomaiseen ja kohtuulliseen kertymiseen. Harkinnassa on huomioitava eri opintojen erilainen luonne sekä tavanomainen eteneminen ja suoritusten kertyminen juuri vastaavissa opinnoissa. Myös sillä voi olla harkinnassa merkitystä, koostuvatko opintosuoritukset suurista vai pienemmistä kokonaisuuksista. Lisäksi harkinnassa on tapauskohtaisesti kiinnitettävä huomiota siihen, että opiskelijalla voi olla esimerkiksi terveyteen liittyvä tai muu painava henkilökohtainen syy opintojensa odotettua hitaammalle edistymiselle.

12 §:n 3 momentin mukaan, jos opiskelijan oleskelulupa voitaisiin peruuttaa tai jättää uusimatta 2 momentin 1 tai 3-5 kohdan perusteella, hän saa jatkaa voimassa olevan oleskelulupansa mukaisia opintojaan toisessa oppilaitoksessa tai tehdä uuden hakemuksen siinä tarkoituksessa, että toinen oppilaitos ottaa hänet suorittamaan vastaavaa opinto-ohjelmaa, jotta hän saa opintonsa päätökseen. Oppilaitoksen vaihtaminen opintojen loppuun saattamiseksi on siis mahdollista tilanteissa, joissa harkinnanvarainen peruste oleskeluluvan peruuttamiseen tai uusimatta jättämiseen johtuu vastaanottavan yksikön eli oppilaitoksen toiminnasta, ei hakijan omasta toiminnasta.

Harkinnanvaraisten perusteiden kohdalla on kiinnitettävä huomiota suhteellisuusperiaatteeseen ja noudatettava kokonaisharkintaa. Tätä

korostetaan myös 12 §:n 4 momentissa. Oleskeluluvan peruuttamisen tai uusimatta jättämisen on jokaisessa yksittäistapauksessa oltava oikeassa suhteessa päätöksellä tavoiteltuihin päämääriin nähden.

10 Työnteko-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa

10.1 Rajoittamaton työnteko-oikeus

Tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rajoittamaton työnteko-oikeus liittyy 6, 6 a ja 10 §:n nojalla myönnettäviin oleskelulupiin, eli direktiivin tarkoittamille tutkijoille, kansallisille tutkijoille sekä työnhakua ja yritystoimintaa varten myönnettäviin oleskelulupiin.

Myös tutkija- ja opiskelijalain mukaisen oleskeluluvan haltijan perheenjäsenellä, jolle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella, on 16 §:n 3 momentin nojalla rajoittamaton työnteko-oikeus.

10.2 Opiskelijan rajoitettu työnteko-oikeus

Tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelua varten joko direktiivin mukaisen tai kansallisen oleskeluluvan saaneella opiskelijalla on ajallisesti rajoitettu työnteko-oikeus. Opiskelijan työnteko-oikeus koskee kuitenkin kaikkia ammattialoja.

Opiskelija voi tehdä ansiotyötä ilman ajallisia rajoitteita, jos työ on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä. Muun ansiotyön tekemistä on rajoitettu ajallisesti siten, että muun työn pitää tasoittua kalenterivuoden aikana keskimäärin enintään 30 tuntiin viikossa. Lain perustelujen mukaan tuntimäärä koskee vain muuta ansiotyötä eli sitä laskettaessa ei oteta huomioon mahdollista työharjoittelua eikä lopputyön tekemistä ansiotyönä. Jos opiskelijan oleskelulupa on myönnetty kesken kalenterivuoden, tai luvan voimassaolo loppuu kesken kalenterivuoden, tasoittumisjakso kestää kyseisen kalenterivuoden loppuun.

Vakiintuneen tulkintansa mukaan Maahanmuuttovirasto rinnastaa tutkintoon sisältyvään työharjoitteluun sellaisen oppisopimuskoulutuksen, jolla opiskelija hankkii enintään puolet osaamisestaan, ja jota hän siksi suorittaa opiskelua varten myönnetyllä oleskeluluvalla. Tällöin työnteko-oikeutta muutoin rajoittavaan 30 viikkotunnin enimmäisaikaan ei lasketa oppisopimuskoulutukseen osallistumista.

Jos opiskelija on Suomessa kansainvälistä suojelua hakenut henkilö, jolle on myönnetty kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, määräytyy hänenkin työnteko-oikeutensa edellä mainitun lainkohdan mukaan, ei turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskevan ulkomaalaislain säännöksen mukaan (HE 232/2021 vp, s. 64).

10.3 Työharjoittelijan rajoitettu työnteko-oikeus

Työharjoittelijalla, eli työharjoittelua työsuhteessa suorittavalla, on tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan luvan perusteen mukainen

työnteko-oikeus. Maahanmuuttovirasto katsoo, että edellytys luvan perusteen mukaisuudesta rajoittaa työnteko-oikeuden vain työharjoittelusta tehdyssä sopimuksessa määritellyn työharjoittelun suorittamiseen työsuhteessa. Työharjoittelija ei voi tehdä Suomessa muuta ansiotyötä.

Maahanmuuttovirasto katsoo, että työharjoittelija voi oleskelulupansa voimassaollessa vaihtaa työharjoittelupaikkaansa, eikä hänen tarvitse hakea uutta lupaa, jos myös uusi työharjoittelu täyttää 8 §:n mukaisen oleskeluluvan edellytykset. Tällöin myös työnteko-oikeus vaihtuu uuden työharjoittelusta tehdyn sopimuksen mukaiseksi. Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan pidä työharjoittelun ja harjoittelun välistä vaihtoa mahdollisena. Niissä on kyse eri oleskelulupaperusteista, ja niitä varten myönnettävät oleskeluluvat poikkeavat toisistaan edellytystensä ja luvan antamien oikeuksien osalta. Sellaista vaihtoa varten on haettava uutta oleskelulupaa.

10.4 Harjoittelijan sekä työlomasopimuksen mukainen työnteko-oikeus

Tutkija- ja opiskelijalain 8 a §:n mukaiselle harjoittelijalle, eli muussa kuin työsuhteessa suoritettavaan palkattomaan harjoitteluun osallistuvalla, myönnettävään oleskelulupaan ei liity työnteko-oikeutta. Harjoittelija saa ainoastaan osallistua oleskelulupansa perusteena olevaan harjoitteluohjelmaan mutta ei tehdä ansiotyötä.

Valtioiden välisen työlomasopimuksen perusteella 9 a §:n mukaisen oleskeluluvan saaneen työnteko-oikeus määräytyy 14 §:n 2 momentin nojalla jokaisen työlomasopimuksen sisällön mukaan.

10.5 Suomessa tutkinnon tai tutkimuksen loppuun suorittaneen työnteko-oikeus

Ulkomaalainen, joka on tutkija- ja opiskelijalain perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaolon aikana suorittanut Suomessa tutkinnon tai tutkimuksen loppuun, ei tarvitse Suomessa työskennelläkseen työntekijän oleskelulupaa. Hänelle myönnetään Suomessa työskentelyä varten ulkomaalaislain 77 §:n (1218/2013) 1 momentin 8 kohdan mukainen muu oleskelulupa ansiotyötä varten. Kyseisen oleskeluluvan erottaa työntekijän oleskeluluvasta se, että lupa myönnetään ilman ulkomaalaislain 73 §:n (1218/2013) mukaista työ- ja elinkeinotoimiston suorittamaa harkintaa.

Tutkinnon tai tutkimuksen suorittamisen ja ansiotyötä varten haetun oleskeluluvan välille ei ole säädetty aikarajaa. Jos tutkinnon tai tutkimuksen loppuun Suomessa suorittanut ulkomaalainen poistuu maasta, hänellä on myöhemminkin oikeus tehdä Suomessa ansiotyötä muulla ansiotyötä varten myönnettävällä oleskeluluvalla kuin työntekijän oleskeluluvalla. Luvan myöntämistä ansiotyötä varten käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston erillisessä työntekoa varten myönnettäviä oleskelulupia koskevassa ohjeessa.

10.6 Oikeus harjoittaa elinkeinoa

Tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n 3 momentti viittaa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain (122/1919) 1 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Sen mukaan

laillista ja hyvän tavan mukaista elinkeinoa saa harjoittaa luonnollinen henkilö, jolla on asuinpaikka Euroopan talousalueella. Tutkija- ja opiskelijalain perustelujen mukaan asuinpaikalla tarkoitetaan kotikuntalain mukaista kotikuntaa (HE 232/2021 vp, s. 65). Ahvenanmaan osalta elinkeinon harjoittamisen oikeudesta säädetään erikseen.

10.7 Työnteko-oikeuden alkaminen ja kesto

Tutkija- ja opiskelijalain 15 §:n mukaan oikeus työntekoon alkaa, kun oikeuden sisältävä oleskelulupa on myönnetty, ja päättyy oleskeluluvan voimassaolon päättyessä. Jos luvan haltija hakee jatko-lupaa samalla tai eri perusteella ennen luvan voimassaolon päättymistä, saa hän jatkaa edellisen lupansa mukaista työntekoa, kunnes uuden hakemuksen johdosta on myönnetty oleskelulupa, tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Uuden oleskeluluvan mukainen työnteko-oikeus alkaa, kun uusi oleskelulupa on myönnetty.

Mikäli työnteko-oikeus kuitenkin perustuu joko 8 §:n mukaiseen työharjoitteluun tai 9 a §:n mukaiseen työlomaan, ja oleskeluluvan haltija hakee uutta oleskelulupaa jollakin muulla perusteella, päättyy edellisen oleskeluluvan mukainen työnteko-oikeus, kun luvan voimassaolo päättyy.

11 Oleskeluluvan edellytysten täyttämisen valvonta

Tutkija- ja opiskelijalain 3 §:n mukaan tämän lain nojalla myönnettyihin oleskelulupiin sovelletaan ulkomaalaislain valvontaa koskevaa sääntelyä. Maahanmuuttovirasto valvoo oleskeluluvan edellytysten täyttämistä ulkomaalaislain 212 §:n nojalla. Valvontatehtävää ei ole rajoitettu vain toimeentuloedellytyksen valvontaan, joten Maahanmuuttovirasto valvoo myös muiden edellytysten täyttämistä, kuten opiskelijan kohdalla sairausvakuutuksen voimassaoloa, opintojen edistymistä sekä opiskelijan työntekoon käyttämää aikaa. Lain perustelujen mukaa pääpaino on edelleen etukäteen tapahtuvassa valvonnassa, joka perustuu hakemuksessa esitettyjen selvitysten arviointiin.

Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeudesta säädetään niin sanotun mahti-lain (615/2020) 13 §:ssä. Sen mukaan Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada välttämättömiä, luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä koskevia tietoja muun muassa valvontatehtäviensä hoitamiseksi. Tietojen välttämättömyys perustuu luovuttajan arvioon ja tietoja pyytäessään Maahanmuuttoviraston on perusteltava niiden välttämättömyyttä.

Tutkija- ja opiskelijalain perustelujen mukaan valvonnan kannalta välttämättömiä tietoja voivat olla esimerkiksi sosiaaliviranomaiselta saatavat tiedot henkilön saamista palveluista ja etuuksista, Kansaneläkelaitokselta saatavat tulo-, etuus- ja perhesuhdetiedot sekä opetushallitukselta tai koulutuksen järjestäjältä saatavat tiedot opiskeluoikeudesta, lukuvuosimaksusta, apurahoista ja muista eduista sekä opintosuorituksista (HE 232/2021 vp, s. 32).

Valvontatoimenpiteet voivat olla manuaalisia tarkistuksia tai niissä voidaan hyödyntää automaatiota. Valvonnassa mahdollisesti havaittavat epäkohdat eivät ole suoraan peruste oleskeluluvan peruuttamiselle, vaan peruuttamista on harkittava tapauskohtaisesti ja huomioitava kaikki olosuhteet kokonaisuudessaan. Luvan peruuttamista koskeva harkinta on hallintomenettelyä ja siinä on noudatettava hallintolain säännöksiä esimerkiksi asian selvittämisen, asianosaisen kuulemisen sekä muutoksenhaun osalta. Lain perusteluissa korostetaan myös tarvetta asiakkaiden oikeanlaiseen tiedottamiseen mahdollista jälkivalvontatoimista (HE 232/2021 vp, s. 30).

Maahanmuuttovirasto voi kussakin tapauksessa suorittaa jälkivalvontaa tavalla, jota se pitää tuossa tapauksessa tarkoituksenmukaisena. Käytännössä toimeentuloedellytyksen täyttämistä voi valvoa esimerkiksi rekisteritarkistuksilla, muille viranomaisille tehtävillä tietopyynnöillä sekä oleskeluluvan haltijalle esitettävällä selvityspyynnöllä.

Opiskelijan sairausvakuutusedellytyksen täyttämistä virasto voi valvoa esimerkiksi oleskeluluvan haltijalle esitettävällä selvityspyynnöllä eli pyytämällä luvan haltijaa esittämään selvitystä siitä, että hänellä on edelleen lain edellyttämä vakuutus. Opintojen etenemistä virasto voi puolestaan valvoa sekä oleskeluluvan haltijalle esitettävällä selvityspyynnöllä että koulutuksen järjestäjälle tehtävällä tietopyynnöllä.

12 Pysyvä oleskelulupa

Pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä säädetään ulkomaalaislain 56 §:ssä (380/2016). Sen 1 momentin mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, ovat olemassa, eikä pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle ole laissa mainittuja esteitä.

Oleskeluaika lasketaan 3 momentin mukaan maahantulopäivästä, jos ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ollut jatkuva oleskelulupa. Jos lupaa on haettu Suomessa, aika lasketaan ensimmäisen jatkuvan oleskeluluvan alkamispäivästä

Ulkomaalaislain 56 §:n 5 momentissa säädetään pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä Suomessa tutkinnon suorittaneelle korkeakouluopiskelijalle. Luvan myöntäminen edellyttää 1 ja 3 momentissa säädettyjen edellytysten lisäksi, että hakija on suorittanut korkeakoulututkinnon, jota varten oleskelulupa oli myönnetty, ja että hakijalle voitaisiin myöntää uusi jatkuva oleskelulupa. Uuden jatkuvan oleskeluluvan tulisi perustua muuhun kuin tutkija- ja opiskelijalain perusteella myönnettävään oleskelulupaan opiskelun tai työhaun ja yritystoiminnan perusteella. Käytännössä uuden jatkuvan oleskeluluvan pitäisi perustua esimerkiksi työntekoon, yrittäjyyteen tai perhesiteeseen. 5 momentin mukaista pysyvää oleskelulupaa ei voi myöntää pelkän oleskeluajan perusteella, jos hakija ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa, eikä ajan ja tutkinnon suorittamisen perusteella, jos uuden jatkuvan luvan edellytyksiä ei ole lainkohdassa mainitulla tavalla.

Edellä kerrottu ulkomaalaislain 56 §:n 5 momentin mukainen mahdollisuus pysyvän oleskeluluvan saamiseen koskee ainoastaan Suomessa suoritettua korkeakoulututkintoa, jonka suorittamista varten ulkomaalaiselle oli myönnetty tutkija- ja opiskelijalain mukainen oleskelulupa. Jos on kyse muusta kuin korkeakoulututkinnosta, tai korkeakoulututkinnon suorittanut on oleskellut maassa muulla kuin tutkija- ja opiskelijalain mukaisella oleskeluluvalla, ei kyseistä ulkomaalaislain kohtaa voida soveltaa. Tällöin hänen on täytettävä pysyvän oleskeluluvan tavanomaiset edellytykset.

13 Oleskelulupa pitkään oleskelleen EU-oleskeluluvan toisessa jäsenvaltiossa saaneelle

Tutkija- ja opiskelijalain 2 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan lakia ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin, jotka ovat saaneet direktiivin 2003/109/EY mukaisen pitkään oleskelleen henkilön aseman jossain jäsenvaltiossa. Sen sijaan heidän maassa oleskelustaan säädetään ulkomaalaislaissa. Ulkomaalaislain 49 a §:n (121/2018) 1 momentin 2 kohdan mukaan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan toisessa unionin jäsenvaltiossa saaneelle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään määräaikainen oleskelulupa Suomessa tai ulkomailta haettuna opintojen suorittamiseen tai ammattikoulutukseen osallistumista varten. Pykälän 2 momentin mukaan oleskelulupa myönnetään tilapäisenä tai jatkuvana ottaen huomioon tarkoitetun oleskelun luonne.

Oleskeluluvan myöntäminen EU-oleskeluluvan toisessa jäsenvaltiossa saaneelle edellyttää, että hän täyttää ulkomaalaislain 36 §:ssä säädetyt yleiset edellytykset ja hänen toimeentulonsa on turvattu ulkomaalaislain 39 §:ssä edellytetyllä tavalla. EU-oleskeluluvan toisessa jäsenvaltiossa saaneilta opiskelijoilta ei vaadita sairausvakuutusta. Käytännössä kyseisiltä opiskelijoilta ei myöskään pyydetä selvitystä opinnoistaan eikä niiden edistymisestä.

Ulkomaalaislain 78 §:n (121/2018) 3 momentin 1 kohdan mukaan työntekooikeus on ulkomaalaisella, jolle on myönnetty pysyvä oleskelulupa, pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa tai jatkuva oleskelulupa muulla kuin työntöön perusteella. Hallituksen esityksen (HE 94/2006 vp) mukaan kyseinen säädös koskee kuitenkin vain Suomen myöntämän EU-oleskeluluvan saaneen työntekoa. Pitkään oleskelleen aseman toisessa jäsenvaltiossa saaneen ansiotyön edellytykset hänen siirtyessään Suomeen määräytyvät muiden säännösten mukaan. Näin ollen EU-oleskeluluvan muussa jäsenvaltiossa saaneen kolmannen maan kansalaisen siirtyessä Suomeen opiskelemaan, hänellä on Suomessa tutkija- ja opiskelijalain 14 §:n mukainen rajoitettu työntekooikeus.

Ulkomaalaislain 49 a §:n (121/2018) 3 momentin mukaan, kun toisessa unionin jäsenvaltiossa pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskeluluvan saaneelle myönnetään tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa, hänen perheenjäsenelleen myönnetään samaksi ajaksi tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailta haettuna.

14 Oleskelulupa perheenjäsenelle

Tutkija- ja opiskelijalain 16 §:n mukaan tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella. Perheenjäsenelle myönnettävän luvan laji on sama kuin perheenkokoajan luvan laji. Oleskeluluvan pituuteen sovelletaan ulkomaalaislain 53 ja 55 §:n säännöksiä. Ensimmäinen oleskelulupa myönnetään yhdeksi vuodeksi, kuitenkin enintään hakijan matkustusasiakirjan voimassaoloajaksi, jollei lupaa haeta lyhyemmäksi ajaksi. Perhesiteen perusteella myönnettävä lupa ei saa olla pidempi kuin perheenkokoajan lupa.

Tutkija- ja opiskelijalain 9 a §:n mukaisen työlomasopimuksen nojalla oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen perusteella, mikäli sopimuksessa niin todetaan. Nyt voimassa olevissa Australian ja Uuden-Seelannin kanssa tehdyissä sopimuksissa on määritetty, etteivät perheenjäsenet voi seurata mukana.

Perheenjäsenen määritelmästä säädetään ulkomaalaislain 37 §:ssä. Oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella edellyttää, että perheenjäsen täyttää myös ulkomaalaislain 36 §:ssä säädetyt yleiset edellytykset ja hänen toimeentulonsa on turvattu ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Opiskelijan perheenjäseneltä ei vaadita sairausvakuutusta.

Perhesiteen perustella myönnettävään oleskelulupaan liittyy rajoittamaton työnteko-oikeus riippumatta siitä, myönnettäkö oleskelulupa tilapäisenä tai jatkuvana. Perheenjäsenen työnteko-oikeuden alkamiseen ja jatkumiseen sovelletaan perheenkokoajan tavoin tutkija- ja opiskelijalain 15 §:ää.

15 Tutkijan ja opiskelijan liikkuminen Euroopan unionin sisällä

15.1 Liikkumisen edellytykset

Toisessa EU:n jäsenvaltiossa direktiivin tarkoittaman tutkijan tai opiskelijan oleskeluluvan saaneella on laissa säädettyjen edellytysten täytyessä oikeus liikkua Suomeen ja suorittaa Suomessa osa tutkimuksestaan tai korkeakouluopinnoistaan. Vastaavasti tutkijat ja korkeakouluopiskelijat voivat Suomen myöntämällä direktiivin tarkoittamalla luvalla liikkua Suomesta toiseen jäsenvaltioon. Oikeus sisältyy vain direktiivin tarkoittamaan oleskelulupaan, ei tutkijalle ja opiskelijalle myönnettävään kansalliseen oleskelulupaan.

Tutkija- ja opiskelijain 17 §:n mukaan ensimmäisessä jäsenvaltiossa tutkijan oleskeluluvan saanut voi liikkua Suomeen, jos liikkumiselle jäljempänä säädetyt edellytykset täyttyvät. 18 §:n mukaan myös tutkijan perheenjäsenellä, jolla on ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva oleskelulupa, on edellytysten täytyessä oikeus liikkua Suomeen.

Opiskelijan liikkumisesta säädetään 19 §:ssä. Sen mukaan kyseinen oikeus on opiskelijalla, joka kuuluu liikkuvuustoimenpiteitä sisältävän unionin tai monenvälisen ohjelman taikka kahden tai useamman korkeakoulun välisen sopimuksen piiriin. Opiskelijan liikkuminen voi liittyä vain korkeakouluopintoihin,

ei muissa oppilaitoksissa suoritettaviin opintoihin. Liikkumisoikeuttaan käyttävällä opiskelijalla on Suomessa 14 §:n mukainen työnteko-oikeus.

Tutkijan ja opiskelijan liikkumisoikeus sekä siihen liittyvä hallinnollinen menettely ovat pääosin samankaltaisia. Keskeisiä eroja ovat se, että tutkijan liikkuminen voi kestä enintään kaksi vuotta ja opiskelijan liikkuminen enintään 360 päivää, ja että tutkijan perheenjäsenillä on oikeus oleskella Suomessa tutkijan mukana. Opiskelijan perheenjäsenillä ei ole vastaavaa oikeutta.

Ensimmäisen jäsenvaltion myöntämänä lupana voidaan oleskeluluvan lisäksi pitää pitkää oleskelua varten myönnettyä kansallista viisumia, eli niin sanottua D-viisumia, jonka ensimmäinen jäsenvaltio on myöntänyt tutkimusta tai korkeakouluopintoja varten. Maahanmuuttoviraston tulkinnan mukaan Tanskan tai Irlannin myöntämä lupa ei ole 19 §:n tarkoittama lupa, eikä sellaisen haltijalla ole liikkumisoikeutta, sillä kyseiset jäsenvaltiot eivät sovelle tutkija- ja opiskelijadirektiiviä.

Mikäli kyse on muista kuin korkeakouluopinnoista, tai opiskelija ei muutoin täytä liikkumisen edellytyksiä, on hänen haettava 6 §:ssä tarkoitettua oleskelulupaa opiskelua varten, jotta hän voi suorittaa osan opinnoistaan Suomessa. Myöskään tutkija tai korkeakouluopiskelija, joka on saanut oleskelulupansa jollakin muulla perusteella kuin tutkimusta tai opiskelua varten - esimerkiksi perhesiteen tai kansainvälisen suojelun perusteella - ei kuulu liikkuvuustoimenpiteiden piiriin. Tällaisella korkeakouluopiskelijalla on mahdollisuus toisen jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan turvin oleskella sekä suorittaa opintojaan Suomessa korkeintaan kolme kuukautta. Pidempää oleskelua varten hänen on haettava Suomen myöntämää oleskelulupaa.

15.2 Ilmoitus liikkumisesta

Toisesta jäsenvaltiosta Suomeen liikkuvan tutkijan ja opiskelijan on tutkija- ja opiskelijalain 20 §:n mukaan ilmoitettava Maahanmuuttovirastolle ja ensimmäisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle aikomuksestaan suorittaa osa tutkimuksesta tai opinnoistaan Suomessa.

Ilmoittaminen voi 20 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan tapahtua ennen saapumista ensimmäiseen jäsenvaltioon oleskeluluvan hakemisajankohtana, kun liikkuminen Suomeen on siinä vaiheessa jo suunniteltu. 2 kohdan mukaan ilmoittaminen voi tapahtua sen jälkeen, kun ensimmäinen jäsenvaltio on sallinut tutkijan tai opiskelijan maahanpääsyn, heti kun aiottu liikkuminen Suomeen on tiedossa.

Ensiksi mainitussa tilanteessa ilmoitus liikkumisesta on tehty jo ennen ensimmäiseen jäsenvaltioon saapumista. Jos Maahanmuuttovirasto ei vastusta liikkumista, tutkija tai opiskelija voi saapua Suomeen milloin tahansa ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan voimassaoloaikana. Jälkimmäisessä tilanteessa tutkija tai opiskelija on jo ensimmäisessä jäsenvaltiossa ja hänen on odotettava siellä Maahanmuuttoviraston vastausta ilmoitukseensa. Jos Maahanmuuttovirasto ei vastusta hänen liikkumistaan määrääjassa, hän voi saapua ensimmäisestä jäsenvaltiosta Suomeen.

Ilmoituksen tekemisen jälkeen Maahanmuuttovirastolla on 30 päivää aikaa vastustaa liikkumista jäljempänä selostetuin perustein. Jos Maahanmuuttovirasto ei vastusta liikkumista, se antaa Suomeen saapuvalla todistuksen, joka osoittaa hänen oikeutensa oleskella Suomessa. Ilmoituksen käsittelyä ja todistuksen antamista UMA-järjestelmässä ohjeistetaan tarkemmin erillisessä UMA-ohjeessa. Todistuksella ei ole liikkumisoikeutta luovaa vaikutusta. Oikeus syntyy suoraan lain nojalla, kun tutkija tai opiskelija tekee laissa säädetyt tiedot sisältävän ilmoituksen, eikä vastaanottava jäsenvaltio vastusta liikkumista määräajassa. Todistus annetaan vain osoitukseksi liikkumisoikeudesta ja todistuksen on tarkoitus esimerkiksi helpottaa asioimista suomalaisten viranomaisten kanssa.

Tutkijan liikkumista koskevan ilmoituksen mukana on 21 §:n 1 momentin mukaan toimitettava seuraavat tiedot ja asiakirjat:

- 1) jäljennös voimassa olevasta matkustusasiakirjasta ja ensimmäisen jäsenvaltion myöntämästä luvasta, joka kattaa liikkumisen ajanjakson;*
- 2) Suomessa sijaitsevan tutkimusorganisaation kanssa tehty sopimus;*
- 3) liikkumisen suunniteltu kesto ja ajankohta, jos niitä ei ole mainittu sopimuksessa tai muussa asiakirjassa;*
- 4) todisteet riittävästä varoista toimeentuloa sekä ensimmäiseen jäsenvaltioon paluuta varten;*
- 5) tosite liikkumista koskevan ilmoitusmaksun suorittamisesta.*

Tutkijan mukana mahdollisesti liikkuvan perheenjäsenen osalta on ilmoitettava liikkumisen kesto ja ajankohta, todisteet riittävästä varoista, tosite ilmoitusmaksun suorittamisesta sekä todisteet siitä, että perheenjäsen on oleskellut ensimmäisessä jäsenvaltiossa tutkijan perheenjäsenenä ja että perheenjäsenellä on sairaanhoidon kustannukset kattava vakuutus.

Opiskelijan liikkumista koskevan ilmoituksen sisällöstä säädetään 21 §:n 3 momentissa. Sen mukaan opiskelijan osalta on toimitettava ilmoituksen mukana 1 momentin 1 ja 3–5 kohdan mukaiset tiedot tai asiakirjat sekä todisteet siitä, että opiskelija:

- 1) suorittaa osan opinnoista Suomessa liikkuvuustoimenpiteitä sisältävän unionin tai monenvälisen ohjelman tai kahden tai useamman korkeakoulun välisen sopimuksen puitteissa;*
- 2) on hyväksytty korkeakouluun Suomessa;*
- 3) on maksanut korkeakoulun vaatimat maksut;*
- 4) on vakuutettu sairaanhoidon kustannusten varalta.*

Opiskelijan sairausvakuutuksesta sekä varoista esitettävää selvitystä arvioidaan liikkumisen yhteydessä lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin haettaessa oleskelulupaa opiskelua varten. Opiskelijan liikkumisen yhteydessä ei kuitenkaan ole ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetyin kaltaista mahdollisuutta poiketa toimeentuloedellytyksen soveltamisesta yksittäisessä tapauksessa. Todisteiden esittäminen riittävästä varoista on säädetty ehdottomaksi

edellytykseksi liikkumiselle eikä laissa säädetä siihen poikkeamismahdollisuutta. Selvitys korkeakoulun vaatimien maksujen maksamisesta on esitettävä nimenomaan Suomessa sijaitsevan korkeakoulun vaatimista maksuista.

Jos Suomeen jo liikkunut tutkija tai opiskelija haluaa oleskella Suomessa liikkumisoikeutensa perusteella aiemmin ilmoittamaansa pidempään, on hänen tehtävä uusi ilmoitus liikkumisestaan. Uudessa ilmoituksessa on esitettävä oleskelun uusi suunniteltu kesto sekä muut lain edellyttämät tiedot ja asiakirjat. Ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän luvan sekä matkustusasiakirjan voimassaolon on katettava myös liikkumisen uusi suunniteltu kesto. Tutkijan liikkuminen ei saa kokonaisuudessaan ylittää kahden vuoden enimmäiskesto, eikä opiskelijan liikkuminen 360 päivän enimmäiskesto. Käytännössä liikkumisen jatkaminen voi liittyä esimerkiksi tilanteeseen, jossa tutkija tai opiskelija saa liikkumisen jo aloitettuaan ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän jatkoluvan tai uuden matkustusasiakirjan. Jatkaminen on kuitenkin mahdollista myös muun syyn vuoksi, eikä jatkamisen syytä tarvitse erikseen ilmoittaa.

15.3 Liikkumisen vastustaminen

Tutkija- ja opiskelijalain 22 §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirastolla on mahdollisuus vastustaa tutkijan ja opiskelijan liikkumista toisesta jäsenvaltiosta Suomeen 30 päivän kuluessa siitä, kun täydellinen liikkumista koskeva ilmoitus on tehty Maahanmuuttovirastolle. Täydellinen ilmoitus sisältää laissa säädetyt tiedot ja asiakirjat.

Mikäli ilmoitus on puutteellinen, Maahanmuuttovirasto ei pyydä sen tekijää täydentämään ilmoitustaan vaan puutteellisuus on peruste, jonka nojalla Maahanmuuttovirasto voi vastustaa liikkumista. Liikkumisen vastustamista koskevalla ilmoituksella tutkijalle ja opiskelijalle voidaan ilmoittaa epäkohdat, jotka olivat vastustamisen perusteena. Halutessaan tutkija ja opiskelija voi tehdä uuden ilmoituksen ja korjata siinä liikkumista koskevat tietonsa vastaamaan laissa säädetyjä vaatimuksia. Liikkumista koskevien ilmoitusten määrää tai niiden välistä aikaa ei ole rajoitettu.

Osa liikkumisen vastustamisperusteista on harkinnanvaraisia, eli niiden perusteella Maahanmuuttovirasto voi oman harkintansa mukaan vastustaa liikkumista. Osa vastustamisperusteista on puolestaan pakottavia, eli sellaisen ilmetessä Maahanmuuttoviraston on vastustettava liikkumista.

22 §:n 1 momentissa säädetään neljä harkinnanvaraista perustetta, joilla Maahanmuuttovirasto voi vastustaa tutkijan ja opiskelijan liikkumista Suomeen:

- 1) ilmoituksen mukana ei ole toimitettu 21 §:n 1 tai 3 momentin mukaisia tietoja;
- 2) esitetyt asiakirjat on hankittu vilpillisin keinoin, ne on väärennetty tai niitä on muutettu;
- 3) jokin 11 §:n 2 momentissa säädetyistä perusteista tulisi sovellettavaksi; tai
- 4) 17 tai 19 §:ssä säädetty oleskelun enimmäiskesto on täyttynyt.

Lisäksi 2 momentissa säädetään erikseen harkinnanvaraisista perusteista vastustaa tutkijan perheenjäsenen liikkumista.

Harkinnanvaraisia vastustamisperusteita sovellettaessa on noudatettava tapauskohtaista kokonaisharkintaa. Harkinnassa on myös kiinnitettävä huomiota suhteellisuusperiaatteeeseen eli liikkumisen vastustamisen on jokaisessa yksittäistapauksessa oltava oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuihin päämääriin nähden.

22 §:n 3 momentissa säädetään pakottavista vastustamisperusteista. Maahanmuuttoviraston on *vastustettava* liikkumista, jos kolmannen maan kansalaista pidetään uhkana yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle. Mahdollista uhkaa arvioidaan liikkumisen yhteydessä pääsääntöisesti samankaltaisten kriteerien perusteella kuin oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa. Seikka, jonka vuoksi oleskelulupahakemus olisi hylättävä 11 §:n 1 momentin 3 kohdan perustella, on yleensä myös peruste vastustaa liikkumista 22 §:n 3 momentin perusteella.

23 §:ssä säädetään menettelystä, jos Maahanmuuttovirasto vastustaa liikkumista. Maahanmuuttoviraston on viipymättä ilmoitettava vastustamisesta sekä ensimmäisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle että ilmoituksen tekijälle. Ilmoituksessa on mainittava vastustamisen peruste. Hallituksen esityksen mukaan vastustamista koskeva Maahanmuuttoviraston ilmoitus ei ole päätös, johon voisi hakea muutosta valittamalla (HE 21/2018 vp, s. 63). Vastustamisella ei myöskään ole suoraa vaikutusta oleskeluoikeuteen ja oleskeluluvan voimassa oloon ensimmäisessä jäsenvaltiossa. Halutessaan tutkija ja opiskelija voi tehdä liikkumista koskevan ilmoituksen vaikka heti uudelleen.

24 §:ssä säädetään liikkumisen vastustamisen vaikutuksesta liikkujaan. Jos tutkija tai opiskelija ei ole vielä saapunut Suomeen ja Maahanmuuttovirasto vastustaa hänen liikkumistaan, hän ei saa liikkua Suomeen. Jos liikkuminen on jo tapahtunut, hänen on välittömästi lopetettava mahdollisesti jo aloittamansa tutkimus tai opinnot Suomessa, ja poistuttava maasta. Ulkomaalaisen maasta poistamista käsitellään Maahanmuuttoviraston erillisessä maastapoistamisohjeessa.

15.4 Suomesta toiseen jäsenvaltioon liikkuneen paluu Suomeen

Kun Suomesta toiseen jäsenvaltioon liikkunut tutkija tai opiskelija päättää siellä suorittamansa tutkimuksensa tai opintonsa, on Suomen hänelle myöntämä oleskelulupa yleensä vielä voimassa. Tuon luvan turvin hän voi palata Suomeen ja jatkaa täällä tutkimustaan tai opintojaan luvan voimassaoloajan loppuun saakka. Paluuseen ei tällöin liity mitään hallinnollisia menettelyjä.

Tutkija- ja opiskelijalain 26 §:ssä säädetään liikkumisoikeuttaan käyttäneen paluusta Suomeen tilanteessa, jossa hän ei enää täytä liikkumisen edellytyksiä, Suomen myöntämä oleskelulupa ei ole enää voimassa tai se on peruutettu liikkumisen aikana. Suomesta toiseen jäsenvaltioon liikkunut voi tällöinkin palata Suomeen ilman muodollisuuksia ja viipymättä tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitetulla Suomen viranomaisen myöntämällä asiakirjalla, jos toinen jäsenvaltio ei ryhdy toimenpiteisiin hänen palauttamiseksi

kolmanteen maahan, eli yleensä hänen kotimaahansa. Paluu Suomeen tapahtuu 26 §:n mukaisessa tilanteessa toisen jäsenvaltion tekemästä pyynnöstä, josta tulee tieto Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttoviraston on kirjattava pyyntö UMA-järjestelmään ja tarvittaessa informoitava asiasta eri yhteistyötahoja kuten poliisia, Rajavartiolaitosta tai ulkoasiainministeriötä.

16 Maahanmuuttovirasto tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaisena yhteyspisteenä

Tutkija- ja opiskelijalain 30 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto toimii tutkija- ja opiskelijadirektiivin 37 artiklassa tarkoitettuna yhteyspisteenä, joka tekee yhteistyötä muiden jäsenvaltioiden yhteyspisteiden kanssa ja vastaa tässä laissa säädettyjen liikkumista koskevien tietojen vastaanottamisesta ja toimittamisesta. Käytännössä yhteyspisteiden keskeisiä tehtäviä ovat tutkija- ja opiskelijalain mukaisesta kolmansien maiden kansalaisten liikkumisesta ja sen vastustamisesta ilmoittaminen sekä muiden jäsenvaltioiden tekemien ilmoitusten vastaanottaminen.

Ilmoitusten lähettäminen ja vastaanottaminen yhteyspisteiden välillä tapahtuu ensisijaisesti suojatun sähköpostiyhteyden välityksellä. Yhteydenpitoon käytetään pääsääntöisesti englannin kieltä. Maahanmuuttovirasto toimittaa yhteydenpitoon käytettävät yhteystietonsa muiden jäsenvaltioiden yhteyspisteiden tietoon. Vastaavasti Maahanmuuttovirastolle toimitetaan muiden jäsenvaltioiden yhteyspisteiden yhteystiedot.